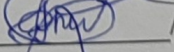
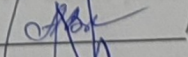

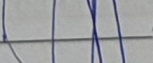
Міністерство освіти і науки України
Криворізький національний університет
Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування

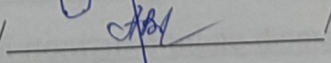
ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної (випускної) роботи бакалавра
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»
на тему: Інноваційні форми участі громадян в публічному управлінні

Виконав: студент групи ПУА-20 Анісімова О.С. /

Керівник роботи: к.е.н., доцент Адамовська В.С. /

Нормоконтролер д.е.н., професор Іщенко М.І. /

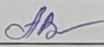
Завідувача кафедри, к.е.н, доцент Адамовська В.С. /

Кривий Ріг
2024 р.

Криворізький національний університет
Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування
Ступінь вищої освіти: бакалавр
Галузь знань 28 «Публічне управління та адміністрування»
Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри ООПУА
к.е.н, доцент Адамівська В.С.

« 22 » 02 2024 р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну (бакалаврську) роботу здобувача вищої освіти

Анісімової Олени Сергіївни.
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: «Інноваційні форми участі громадян в публічному управлінні»

керівник роботи Адамівська В.С., к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджена наказом по університету від «22» лютого 2024 р. № 176 с

2. Термін здачі студентом закінченої роботи: «07» червня 2024 р.

3. Вихідні дані до роботи: чинні законодавчі акти України, монографії, матеріали з періодичних видань з питань державної політики щодо формування та впровадження інноваційних методів.

4. Зміст кваліфікаційної (випускної) роботи (назви розділів):

Розділ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНИХ ФОРМ УЧАСТІ ГРОМАДЯН В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Розділ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ФОРМ УЧАСТІ ГРОМАДЯН В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ В УКРАЇНІ

5. Перелік графічного матеріалу: 7 таблиць, 14 рисунків, 71 джерело.

6. Консультанти з роботи із зазначенням розділів, що їх стосуються:

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 1	д.е.н., професор Лисенко Т.М.	18.04.24	20.05.24
Розділ 2	д.е.н., професор Лисенко Т.М.	25.05.24	03.06.24

7. Календарний план виконання роботи:

№	Назва етапів випускної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітки
1	Співбесіда зі студентом по тематиці роботи, видача переліку рекомендованої нормативної, інструктивної бази та учбової літератури	22.02.2024	виконано
2	Збір матеріалів до кваліфікаційної (випускної) роботи	23.02.2024-09.03.2024	виконано
3	Групування та аналіз зібраного матеріалу, уточнення завдань кваліфікаційної (випускної) роботи	14.03.2024-16.04.2024	виконано
4	Підготовка I розділу кваліфікаційної (випускної) роботи та подання його керівнику	18.04.2024-20.05.2024 4	виконано
5	Підготовка II розділу кваліфікаційної (випускної) роботи та подання його керівнику	25.05.2024-03.06.2024	виконано
6	Підготовка вступу, висновків, реферату, ілюстративного матеріалу, тощо	03.06.2024	виконано
7	Перевірка роботи керівником та доопрацювання	05.06.2024	виконано
8	Отримання відгуку керівника	06.06.2024	виконано
9	Попередній захист роботи	07.06.2024	виконано
10	Захист роботи в ЕК	18.06.2024	

Дата видачі завдання «22» лютого 2024 р.

Студент Анісімова О.С.

Керівник Адамівська В.С. к.е.н., доцент Адамівська В.С.

Міністерство освіти і науки України
Криворізький національний університет
Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра обліку, оподаткування, публічного управління та
адміністрування

РЕФЕРАТ

на кваліфікаційну (бакалаврську) роботу на тему:
«Інноваційні форми участі громадян в публічному управлінні»

98 сторінок, 7 таблиць, 14 рисунків, 71 джерело, 3 додатки.

Мета дослідження: дослідити впровадження інноваційних форм участі громадян в публічному управлінні України.

Завдання дослідження: розглянути теоретичну основу поняття «інновації» та «участь громадян»; провести аналіз нормативно-правових актів щодо забезпечення участі громадян в публічному управлінні; виконати критичний аналіз наукових праць з питань впровадження інноваційних форм участі громадян в публічному управлінні; провести аналіз міжнародного досвіду впровадження участі громадян в публічному управлінні; здійснити аналіз застосування інноваційних форм участі громадян в публічному управлінні України; виділити проблеми та розглянути перспективи розвитку інноваційних форм громадської участі в публічному управлінні України.

Об'єкт дослідження: процес формування і впровадження інноваційних форм громадської участі в публічне управління.

Предмет дослідження: сучасний стан інноваційних форм участі громадян в Україні.

Результати дослідження: розглянуто теоретичну основу інновацій та участі громадян; проаналізовано нормативно-правові акти щодо забезпечення участі громадян в публічному управлінні; проведено критичний аналіз наукових праць з питань впровадження інноваційних форм участі громадян в публічному управлінні; проаналізовано міжнародний досвід забезпечення участі громадян в публічному управлінні; здійснено аналіз застосування інноваційних форм громадської участі в Україні; виділено проблеми та розглянуто перспективи розвитку інноваційної участі громадян в публічному управлінні України.

Ключові слова: ІННОВАЦІЇ, УЧАСТЬ ГРОМАДЯН, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ, ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ УЧАСТІ.

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА РОБОТУ	2
РЕФЕРАТ	4
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ	6
ВСТУП	7
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНИХ ФОРМ УЧАСТІ ГРОМАДЯН В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ	9
1.1 Поняття та сутність інноваційних форм участі громадян в публічному управлінні	9
1.2 Аналіз нормативно-правового забезпечення участі громадян в публічному управлінні	20
1.3 Критичний аналіз наукових праць з питань впровадження інновацій форм участі громадян в публічному управлінні	25
2 ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ФОРМ УЧАСТІ ГРОМАДЯН В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ УКРАЇНИ	33
2.1 Міжнародний досвід забезпечення участі громадян в публічному управлінні	33
2.2 Аналіз практики застосування інноваційних форм участі громадян в публічному управлінні України	39
2.3 Проблеми та перспективи розвитку інноваційних форм участі громадян в публічному управлінні України	46
ВИСНОВКИ	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	56
ДОДАТКИ	64

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ
І ТЕРМІНІВ

1. ШІ – штучний інтелект;
2. ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології;
3. ПУ – публічне управління;
4. ЗУ – закон України;
5. КУ – Конституція України;
6. КМУ – Кабінет Міністрів України;
7. ЄС – Європейський Союз;
8. ОВВ – органи виконавчої влади;
9. ОДВ, ДВО – органи державної влади;
10. ОМС – органи місцевого самоврядування;
11. див. – дивіться;
12. дод. – додаток;
13. р. – рік;
14. рр. – роки;
15. рис. – рисунок;
16. с. – сторінка;
17. ст. – стаття;
18. табл. – таблиця;
19. ВРУ – Верховна Рада України.

ВСТУП

Різноманітність інноваційних форм участі громадян в державному управлінні з одного боку дає значні результати, а з іншого, створює ряд нових управлінських проблем, через те, що не дає стандартних схем дій в різних ситуаціях і конкретної прив'язки кожної форми участі в ситуативних завданнях. Структури наділені виконавчою владою повинні вміти вибирати саме ті інноваційні форми участі громадян, які будуть найбільш продуктивними в певній сфері і для конкретних ситуацій.

Дослідження публічних механізмів розвитку інноваційних форм участі України важливе і актуальне саме тому, що національна інноваційна політика будується на людському капіталі, людських відносинах та суб'єктах, що здійснюють інноваційну діяльність та впроваджують інновації. Проте низка досліджень засвідчує, що в Україні віддають перевагу формуванню та розвитку окремих елементів інноваційної системи, а не системній побудові публічних механізмів їх розвитку.

Дослідження проблем вивчення ефективності впровадження інноваційних форм в участі громадян проводились багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими, в числі яких: Хачатурян [70], Міл Дж.Ст [38] та вітчизняні: Зуєв [26], Ісаєнко [27], Мащенко [36], Копняк [30], та багато інших.

Завдання:

- розглянути теоретичні основи інноваційних форм участі громадян в публічному управлінні;
- провести аналіз нормативно-правових актів щодо забезпечення участі громадян в публічному управлінні;
- виконати критичний аналіз наукових праць з питань впровадження інноваційних форм участі громадян в публічному управлінні;
- проаналізувати міжнародний досвід забезпечення участі громадян в публічному управлінні;

— здійснити аналіз практики застосування інноваційних форм участі громадян в публічному управлінні України;

— виділити проблеми та висвітлити перспективи розвитку інноваційних форм участі громадян в публічному управлінні України.

Об'єктом дослідження є процес формування і впровадження інноваційних форм участі громадян в публічному управлінні.

Предметом дослідження наукового проєкту є особливості впровадження інноваційних форм участі громадян в публічне управління України.

Для вирішення поставленої мети та завдань було використано такі наукові методи: узагальнення та порівняння, аргументація, класифікація, системний підхід, структурно-логічний і дескриптивний аналіз, ретроспективний аналіз, дедукція.

Дослідження виконано на основі вітчизняних нормативно-правових документів у сфері громадської участі, наукових статей, монографій, веб-сайтів, тощо.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНИХ ФОРМ УЧАСТІ ГРОМАДЯН В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

1.1 Поняття та сутність інноваційних форм участі громадян в публічному управлінні

Економіка, що ґрунтується на інноваціях та високих технологіях, має безсумнівну перевагу над економікою, орієнтованою на видобуток сировини.

Це підтверджується світовими тенденціями, де відбувається перехід від індустріальних до інформаційних економік, зростає економічна лібералізація, посилюється екологічна свідомість, а стартапи стають рушійною силою економічного розвитку [26].

Успішне врядування в ЄС ґрунтується на ефективній взаємодії між численними суб'єктами з владними повноваженнями. Ця взаємодія забезпечує реалізацію соціальних та економічних ініціатив, що сприяє підвищенню рівня життя людей.

Механізми ПУ, які використовуються в ЄС, включають:

- координацію: узгодження управлінських процесів для досягнення спільних цілей;
- лідерство: напрямні дії та мотивування учасників для досягнення спільних цілей;
- партнерство: співпраця між різними суб'єктами для досягнення спільних цілей;
- кооперацію: спільна робота різних суб'єктів для досягнення спільних цілей.

Ісаєнко І.А. чітко пояснює, що механізми ПУ – це не просто набір правил, а демократична система впливу на суспільні процеси. Їхня мета – забезпечити ефективну роботу всієї системи: ОДВ, регіонального та МС, громадських організацій, фізичних осіб та інших учасників громадянського суспільства. Ця

система має спільні риси з механізмами ДУ, але й має важливі відмінності [27].

Система ДУ функціонує завдяки двом основним компонентам:

1. Органам виконавчої влади (ОВВ): ці органи безпосередньо реалізують державну політику та виконують поставлені перед ними завдання. Структура ОВВ, їх повноваження та принципи роботи визначаються нормативно-правовими актами.

2. Нормативно-правовим актам: ці акти встановлюють правила та процедури, за якими ОВВ мають здійснювати свою діяльність. Вони також визначають організаційну структуру ОВВ, їх компетенцію та відповідальність.

Сучасний світ, що стрімко розвивається під впливом глобалізації та технологічного прогресу, висуває нові виклики та можливості для державного управління. В цих умовах впровадження інновацій стає не просто бажаним, а й нагальним кроком для ефективного функціонування ОДВ [6].

Інновації в ДУ можуть передбачати широкий спектр заходів, спрямованих на: впровадження нових технологій (використання ШІ, Big Data, хмарних комп'ютингів та інших сучасних технологій для покращення роботи ОДВ); застосування нових методів (впровадження нових підходів до управління, таких як дизайн-мислення, agile-методики, е-демократія тощо); оптимізація процесів (спрощення та автоматизація бюрократичних процедур, скорочення часу надання послуг та підвищення їх якості).

Джон Стюарт Мілл [38] у своїх працях про демократію визнавав обмеженість можливостей громадської думки щодо прийняття правильних, оптимальних рішень (через брак компетенції). Проте він стверджував, що народ має право на політичну участь в управлінні. Важливим аспектом є вивчення потенціалу інноваційних та ефективних форм участі громадян у сприянні соціальним інноваціям, особливо у контексті їх залучення до сфер ПУ. Ці форми участі сприяють створенню нових громадських майданчиків, де відбувається взаємодія та співпраця між інститутами влади та суспільством.

В Україні, на шляху до глибинної демократії, існують дієві та формальні процедури планування, які можуть слугувати платформою для втілення

життєздатних ініціатив.

Щоб повністю дослідити сутність інноваційних форм участі громадян в ПУ варто визначити як різні науковці та практики описують поняття «інновацій» (див. табл. 1.1) та «участь громадян» у своїх працях та нормативно-правових актах.

Таблиця 1.1 – Сутність поняття «інновації»

Джерело	Визначення
ЗУ «Про інноваційну діяльність» [48]	новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери
Й. А. Шумпетер [43]	зміни з метою впровадження і використання нових видів споживчих товарів, нових виробничих і транспортних засобів, ринків і форм організацій
О. Савченко [67]	це процес створення, поширення й використання засобів (нововведень) для розв'язання тих педагогічних проблем, які досі розв'язувались по-іншому
Санто [67]	це такий суспільно-техніко-економічний процес, який через практичне використання ідей та винаходів приводить до створення кращих за своїми якостями виробів, технологій та дає прибуток (у разі, коли інновація орієнтована на економічний зиск), її поява на ринку може принести додатковий дохід

З таблиці 1.1 робимо висновок про те, що всі ці визначення не суперечать одне одному, а радше доповнюють одне одного. Вони дають нам комплексне уявлення про те, що таке інновація та яку роль вона відіграє в суспільстві. Інновації є ключовим фактором економічного зростання та розвитку. Вони дозволяють компаніям стати більш конкурентоспроможними, створювати нові робочі місця та покращувати якість життя людей.

Термін «інновація» спочатку в 19 столітті зв'язувався зі змінами в культурі. У тлумачному словнику В. Даля «нововведення» визначається як «... Введення новизни, нових звичаїв, порядків». При цьому, є уточненням, що «... не всяке нововведення корисно» [37].

Зростання інноватики як науки обумовило появу та впровадження нових методів управління. Теорія управління стає основою для досліджень в цій сфері, а сукупність цих досліджень об'єднана під назвою «інноватика».

Варто розглянути і поняття «участь громадян». Громадська участь – це реальна можливість громадян публічно висловлювати свою позицію, відстоювати її, консолідуючись з однодумцями з метою обміну думками, поширення своїх поглядів та ефективного здійснення організаційного впливу на органи публічної влади (ОДВ і ОМС) [17].

Громадська участь ґрунтується на принципі представництва інтересів усіх верств суспільства в політичному процесі. Це означає, що думки та потреби громадян мають бути враховані при підготовці, прийнятті та реалізації рішень влади. Реалізація цього принципу тісно пов'язана з децентралізацією та розподілом політичної влади. Ці принципи, хоча й об'єктивно необхідні, часто зустрічають опір з боку самої влади, яка прагне зберегти контроль та централізацію повноважень. Важливо підкреслити, що громадська участь не є одноразовим актом. Це постійний процес, який потребує постійної взаємодії та діалогу між владою та громадянами. Тільки завдяки активній та свідомій участі громадян у політичному житті можна забезпечити справедливе та ефективне управління, яке відповідає потребам та інтересам усіх верств суспільства.

В українській науковій літературі вживаються два терміни: «громадянська участь» та «громадська участь». Другий термін використовується рідше, зазвичай у контексті діяльності недержавних, некомерційних громадських організацій. Такий самий підхід спостерігається і в зарубіжних публікаціях. Зокрема, термін «громадська участь» поширений у виданнях, присвячених екологічним проблемам та участі громадськості в їх вирішенні. Громадська участь визначається як «участь людей, які не мають владних повноважень щодо підготовки й прийняття рішень органами державної влади, місцевого самоврядування та компаніями, з тих питань, які безпосередньо зачіпають інтереси цих людей» [17].

Отже, дослідивши поняття «участі громадян», можемо дійти висновку, що громадська участь – це важливий принцип демократії, який дає можливість громадянам впливати на процес прийняття рішень органами влади. Вона

полягає в тому, що люди можуть публічно висловлювати свою думку, обмінюватися ідеями та консолідуватися з однодумцями, щоб захищати свої інтереси.

Зробивши висновок з попередніх досліджень, вважаємо за потрібне зазначити, що поняття «інноваційні форми участі громадян» - це нові та нетрадиційні способи, якими громадяни можуть впливати на процес прийняття рішень та вносити свій вклад у розвиток суспільства.

Існує ризик втрати молодих фахівців з актуальними технічними знаннями з ОДВ, адже система ДУ не йде в ногу з часом та не пропонує їм можливостей для розвитку та реалізації [5]. Це спонукає державу до впровадження програм, спрямованих на суттєві реформи в системі держуправління.

Одним із ключових напрямків розвитку ДУ стає впровадження цифрових технологій та е-урядування. Це відкриває нові можливості для оптимізації роботи державних органів та покращення якості життя громадян. Електронні послуги, такі як електронне подання податкової звітності, електронний документообіг та цифрові платежі, роблять взаємодію громадян і бізнесу з державою більш зручною та економічною. Електронні податки спрощують процес подання декларацій та сплати податків, економлячи час та ресурси. Електронний документообіг в органах влади прискорює внутрішні процеси, підвищуючи ефективність прийняття рішень та знижуючи ризики корупції. Цифрові платежі роблять оплату адміністративних послуг більш швидкою та безпечною, економлячи час та мінімізуючи ризики готівкових розрахунків. [30;13;12].

Важливою інновацією в системі ДУ стало оприлюднення даних ОДВ у відкритому форматі для вільного використання громадськістю [29]. Цей крок робить діяльність влади більш прозорою, посилює довіру до неї та сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. Наприклад, відкриті дані про злочинність можуть допомогти громадянам уникати небезпечних районів або стимулювати поліцію до посилення уваги до певних проблем. Відкриті фінансові дані роблять витрачання бюджетних коштів прозорішим,

дозволяючи виявляти порушення. А дані про дорожній рух чи громадський транспорт можуть стати основою для створення інноваційних додатків та сервісів, що покращують життя людей.

Таким чином, відкриті дані – це не просто інструмент, а й потужний ресурс для розвитку суспільства. Їх використання веде до кращого управління, посилення демократії та стимулювання інновацій.

Держава активно впроваджує інноваційні підходи до надання послуг громадянам, роблячи їх більш зручними та доступними. Одним із ключових напрямків є створення інтегрованих багатофункціональних центрів. Ці центри об'єднують в одному місці можливість отримання широкого спектру адміністративних послуг, що значно економить час та зусилля громадян [65]. Замість того, щоб звертатися до різних державних органів окремо (наприклад, податкова служба, Пенсійний фонд), фізичні та юридичні особи можуть отримати всі необхідні послуги в одному офісі ІМЦ. Заяву можна подати в електронному вигляді, що робить процес ще більш зручним. Цей інноваційний підхід, який можна назвати «державна платформа», передбачає інтеграцію всіх окремих баз даних та реєстрів державних органів в єдину екосистему. Це дає можливість громадянам отримувати доступ до необхідної інформації та послуг через зручні онлайн-сервіси. Яскравим прикладом такого сервісу є «Дія» – онлайн-платформа, що надає широкий спектр публічних послуг. Завдяки «Дії» громадяни можуть оформити паспорт, подати декларацію про доходи, зареєструвати бізнес, сплатити штрафи та багато іншого [68].

Впровадження інноваційних підходів до надання послуг дозволяє значно покращити якість життя громадян, роблячи їх взаємодію з державою більш зручною, прозорою та ефективною.

Цифровізація ДУ в Україні набирає обертів. Замість бюрократичних процедур та паперового документообігу держава впроваджує цифрові процеси. Це відкриває нові можливості для приватного сектору: розробники можуть створювати інноваційні сервіси, що використовують урядові дані, без необхідності отримувати окремі дозволи. Окрім того, вдосконалюються

внутрішні процеси державних органів. Електронний документообіг, хмарні технології, роботизація та автоматизація рутинних завдань роблять роботу більш ефективною.

Інновації в системі ДУ можуть передбачати різні підходи (див. рис. 1.1).

Рис.1.1 – Підходи до впровадження інновацій в системі ДУ

Джерело: сформовано на основі[3; 1; 2]

Розглянемо деякі з них: управлінські інновації включають нові механізми залучення громадян і способи підвищення прозорості та підзвітності в державному секторі; системні інновації – вдосконалені методи співпраці з іншими організаціями та базами знань для спільного надання державних послуг.

Сучасні державні та управлінські джерела по-різному трактують поняття «інновація» та «інноваційна діяльність». Одним із офіційних і прийнятних для держави визначень є те, яке пропонує Національний стандарт. Згідно з цим стандартом, інноваційна діяльність спрямована на створення та реалізацію інновацій [44].

Соціальна детермінація інновацій в управлінській сфері сучасної України обумовлена не тільки потребами соціальних трансформацій суспільства, але й

можливостями системи ПУ. Інноваційний потенціал державотворчих процесів виступає як фактор, що обмежує ресурси управлінських реформ у цій сфері, включаючи організаційну, кадрову та ціннісно-орієнтаційну складову. Цей потенціал тісно пов'язаний з інноваційним потенціалом всього українського суспільства. Якісні та кількісні характеристики нововведень, як об'єктів інноваційної політики, залежать від можливостей самого нововведення та інноваційного потенціалу суспільства, що є вихідною умовою інноваційного процесу, зокрема у сфері державного та ПУ. Проектування реформ, спрямованих на впровадження інновацій, визначення їх напрямків та завдань без урахування зазначених ресурсних обмежень призведе до утопічності інноваційних проектів у цій сфері [32].

Можна виділити 8 основних напрямів інновацій в системі публічного управління (див. рис. 1.2).

Основні напрямки інновацій в системі публічного управління:

- 1. Заміна авторитарного стилю управління, що ґрунтується насамперед на інтересах своїх суб'єктів, на управління у взаємодії, що першочергово орієнтується на інтереси об'єкта. Така модель має назву менеджмент участі, що характеризує не управління, а участь в управлінні.
- 2. Набуття органами державної влади статусу суб'єктів соціально орієнтованих ринкових відносин, що стимулює ринкову орієнтацію управління та призводить до ліквідації монополістичного становища органами влади.
- 3. Конституювання, як основний управлінський принцип суверенітету людини як громадянина і суб'єкта соціально-економічних відносин.
- 4. Заміна бюрократичних механізмів на механізми ринкової орієнтації в процесі прийняття та реалізації управлінських рішень.
- 5. Зміна пріоритетів управлінського процесу. В ході запровадження інновацій, пріоритет із дотримання правилі процедур зміщується на орієнтацію на цілі та місію, пов'язані із забезпеченням соціального ефекту діяльності органів публічного управління.
- 6. Запровадження упереджуючого характеру управління. Ця інновація призводить не до боротьби із проблемою, як це було раніше, а до її прогнозування та попередження.
- 7. Заміна критеріїв ефективності, в ході якої відбувається перехід від затратного принципу до результативного. Головним результатом діяльності органів публічного управління внаслідок цього нововведення має стати задоволення інтересів споживачів.
- 8. Зміна механізмів контролю, в результаті якої пріоритет мають отримати зовнішні, громадські форми контролю над внутрішніми, бюрократичними.

Рис. 1.2 – Напрямки інновацій в системі ПУ

Джерело: сформовано самостійно за [70]

Дані напрями обумовлені переорієнтацією ДУ на регулювання процесів соціальної модернізації та становлення соціально орієнтованих ринкових

відносин.

Інноваційні методи дедалі частіше виходять за межі суто технічних та соціальних сфер, підкреслюючи важливість взаємодії між зацікавленими сторонами. Ця взаємодія може відбуватися у форматах діалог-конференцій, консультацій, панельних мультисекторальних сесій, робочих груп вихідних днів, прогнозування та мистецьких заходів. Деякі з таких ініціатив можна розглядати як «демократичні інновації», спеціально розроблені для посилення ролі участі громадян у процесі прийняття політичних рішень [43].

Інноваційні підходи в системі ДУ, що включають участь громадян у публічному процесі, - це складний і багатогранний процес. Він сприяє вдосконаленню структур та методів ДУ, що може призвести до покращення якості життя, ефективності державних служб та зміцнення довіри громадян до влади.

Важливу роль у цьому процесі відіграє пряма комунікація між різними рівнями влади та громадянами. Це забезпечує обмін інформацією на рівні органів публічного управління та певних соціальних груп.

Таблиця 1.2 – Інструменти забезпечення відповідних форм комунікативної взаємодії

Вид комунікації	Безпосередня	Опосередкована	Змішана
Міжособистісна	особистий прийом громадян, засідання громадської ради, засідання «круглого столу»	«гаряча лінія», розсилання повідомлень (листи, у т.ч. електронною поштою)	подання звернень, запитів (у т.ч. через веб-сайт), СМС-інформування
Групова	загальні збори громадян, місцеві ініціативи	консультації з громадськістю, громадська експертиза, петиції, видання та поширення листівок, буклетів	повідомлення у соціальних мережах, блогах, СМС-інформування
Змішана	громадські слухання, мітинги та інші масові заходи	флешмоб, референдум, соціологічне опитування	інформаційні стенди, біл-борди, веб-сайти, Інтернет платформи, онлайн-сервіси

Джерело: сформовано за матеріалами [21]

З таблиці зрозуміло, що міжособистісна комунікація передбачає

взаємодію між суб'єктами, які відносно чітко ідентифікують один одного, групова – у межах певних груп, члени яких об'єднані певними ідеями, ставленням до певних явищ і процесів тощо, масова – у межах гетерогенної, розосередженої аудиторії; групова передбачає взаємодію в межах певних груп, де члени об'єднані спільними ідеями, ставленням до певних явищ тощо

Залежно від структури процесу комунікативної взаємодії органів ПУ і громадськості, напрямів і характеру інформаційних потоків під час неї, виокремлюють такі види публічної комунікації як: інформування, діалог, партнерство, консультування (див. рис. 1.3).

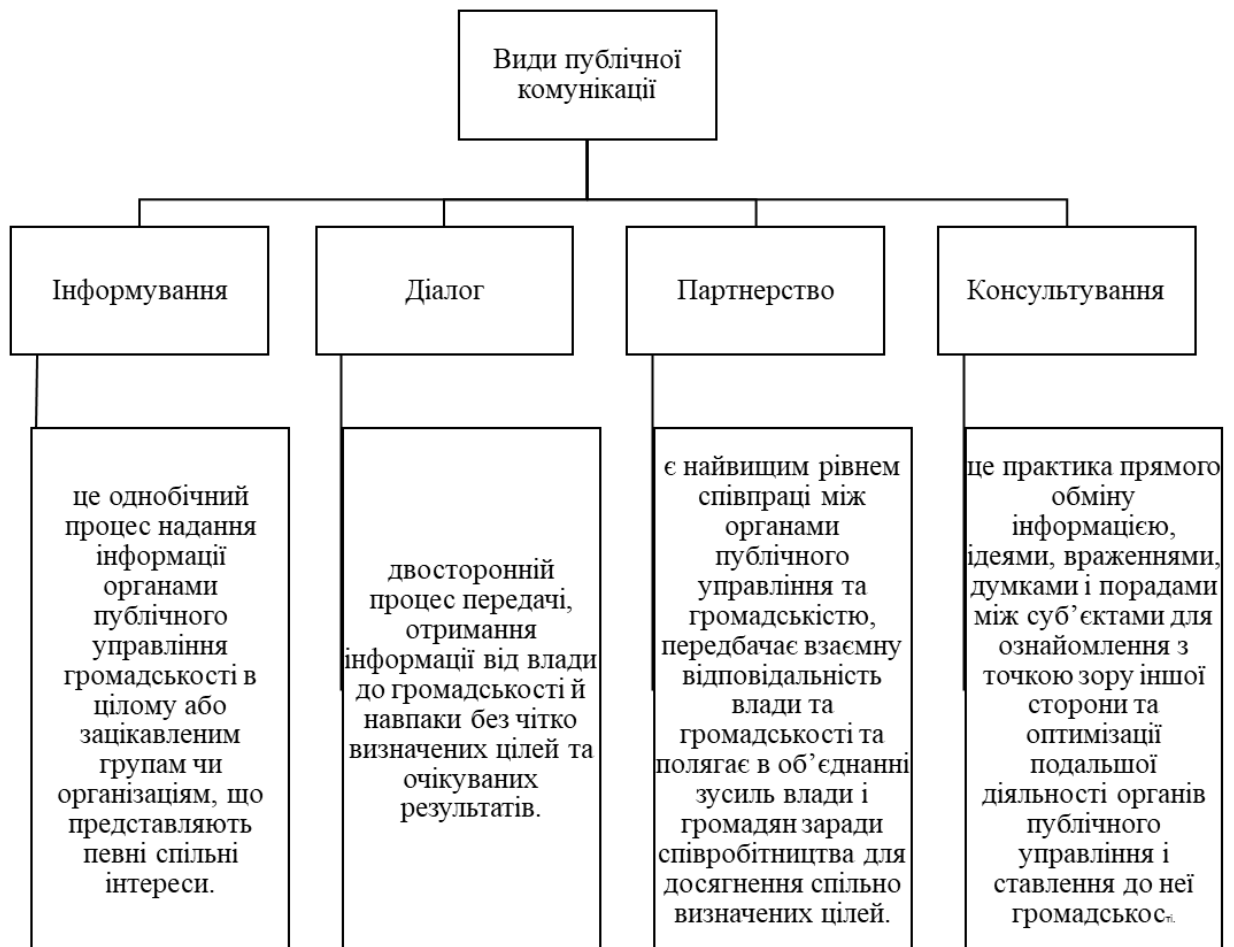

Рис. 1.3 – Види публічної комунікації

Джерело: сформовано самостійно за [66; 58; 52]

Типи публічних консультацій, які застосовуються в Україні поділяються на дві групи (рис. 1.4): індивідуальні та колективні [33].

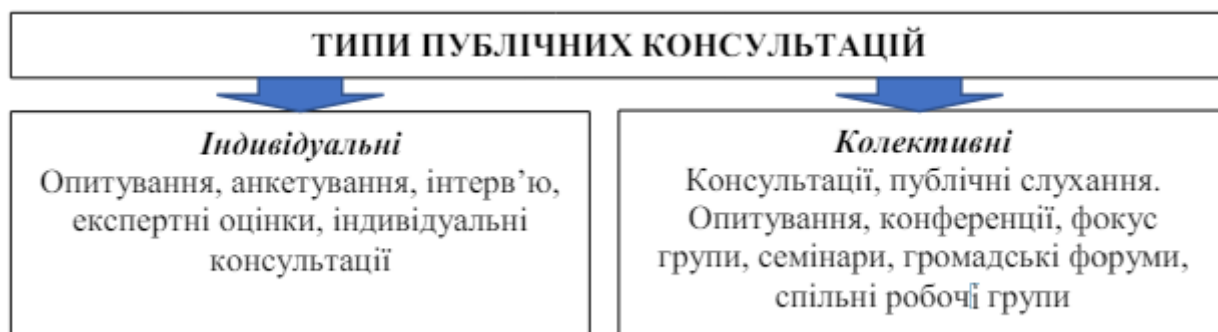

Рис. 1.4 – Типи публічних консультацій

Електронна комунікація з громадськістю передбачає використання ІКТ для посилення демократичних процесів в умовах представницької демократії. Впровадження е-технологій у ПУ та розширення інформаційного простору дозволяє ДОВ надавати якісніші послуги, здійснювати децентралізацію, одночасно зміцнюючи горизонтальні зв'язки між управлінськими ланками та покращуючи зворотний зв'язок між органами влади і громадянами. У таких умовах розвиваються різні форми електронних комунікацій з громадськістю через веб-сайти та соціальні мережі. Метою цієї комунікації є не лише інформування, але й проведення консультацій з актуальних суспільних питань [10].

Отже, було розглянуто поняття «інновацій» та «громадської участі», після чого ми вивели власне розуміння поняття «інноваційні форми участі громадян», що на нашу думку це нові та нетрадиційні способи, якими громадяни можуть впливати на процес прийняття рішень та вносити свій вклад у розвиток суспільства. Було наведено приклади е-урядування та е-послуг. Визначено, що впровадження інноваційних підходів до надання послуг дозволяє значно покращити якість життя громадян, роблячи їх взаємодію з державою більш зручною, прозорою та ефективною. Розглянуто підходи до впровадження інновацій в системі ДУ, напрямки інновацій в системі ПУ. Виділено інструменти забезпечення відповідних форм комунікативної взаємодії. Було розглянуто і види публічної комунікації та типи публічних консультацій.

1.2 Аналіз нормативно-правового забезпечення участі громадян в публічному управлінні

Питання нормативно-правового забезпечення участі громадськості в ПУ є надзвичайно важливим, оскільки без такого забезпечення правове впровадження цієї участі неможливе. Нормативно-правова база участі громадськості складається з законів, підзаконних нормативно-правових актів, допоміжних актів та міжнародних актів.

Почати слід з актів допоміжного характеру, таких як роз'яснення КМУ та центральних ОВВ. Хоча ці акти не створюють правових норм, вони є важливими для організації процесу участі громадськості в управлінні державними справами, оскільки мають направляючий вплив [71].

Прикладом допоміжних документів є:

- Роз'яснення Міністерства юстиції України «Взаємодія держави та інститутів громадянського суспільства» від 3 лютого 2011 р [14];
- Роз'яснення Міністерства фінансів України щодо можливості громадським об'єднанням займатися соціальним підприємництвом [41];
- Довідка щодо вивчення та узагальнення практики застосування адміністративними судами положень ЗУ «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 р. № 4572 [20].

Є два фактори, що створюють проблеми в нормативно-правовому регулюванні. Перший з них – це неточність у формулюванні законодавчих положень, яку необхідно усунути. Закон має бути сформульований так, щоб уникати подвійного тлумачення, оскільки «чіткість правової норми, що проявляється в детальній визначеності, є не тільки правовою гарантією захисту основоположних прав і свобод людини від свавільного втручання з боку держави, а й засобом обмеження дискреційних повноважень органів державної влади» [24, с. 215].

І.І. Оніщук правильно зазначає, що «порушення правил юридичної техніки

в тексті нормативно-правових актів значно знижує їхню якість, спричиняє неоднозначність тлумачення та перешкоджає реалізації норм права в конкретних відносинах» [39, с. 30]. Другий фактор – відсутність відповідальності посадових осіб державних органів за неякісне надання державних послуг, тобто за виконання своїх прямих повноважень.

М. Гирик справедливо вказує, що «ієрархічна система нормативно-правових актів є динамічною і постійно вдосконалюється. По-перше, ця система розширюється новими джерелами права, включаючи рішення Конституційного Суду України та судів загальної юрисдикції. По-друге, удосконалюється чинне законодавство щодо участі громадськості в ДУ» [15, с. 199].

Зауважимо, що суттєвого значення для вдосконалення правового забезпечення участі громадськості в управлінні державними справами набуває перспективне законодавство.

Важливо відзначити справедливість зауваження М. Гирика [15] щодо правового забезпечення участі громадськості в управлінні державними справами: «Держава повинна забезпечити ефективні юридичні механізми взаємодії громадянських інститутів з державою та її органами, а також захист законних прав і інтересів членів громадянського суспільства». Держава не повинна прагнути «упорядковувати» чи «структурувати» громадянське суспільство. Основною метою правового регулювання участі громадськості в ДУ має бути не упорядкування громадянського суспільства та його інституцій, а забезпечення належної реалізації права громадян на участь. Це передбачає створення системи доступних, зрозумілих і чітко структурованих нормативно-правових актів, в яких послідовно й доступно визначаються можливості громадян у цій сфері, суб'єкти, що забезпечують ці можливості, форми участі громадськості в управлінні державними справами, а також права й обов'язки як державних суб'єктів, так і громадськості, та встановлена відповідальність. Важливо, щоб акти допоміжного характеру, які впливають на формування цієї ієрархії, також були упорядковані та відповідали законам, пояснюючи й

тлумачачи їх, а не доповнюючи чи заповнюючи прогалини.

Основні напрями залучення громадськості до участі в ДУ визначені у великій кількості ЗУ, які поділені за напрямками та описані в табл. 1.3.

Таблиця 1.3 – Нормативні акти щодо залучення громадян до ДУ

Нормативно-правовий акт	Короткий опис акта
1	2
Загальні принципи	
«Про об'єднання громадян» [53]	гарантує право громадян на об'єднання в громадські організації та участь в їх діяльності.
«Про соціальний діалог в Україні» [60]	визначає механізми соціального діалогу між владою, бізнесом та громадськістю.
«Про місцеве самоврядування в Україні» [50]	містить регламентації усіх 14-ти форм участі громадськості в місцевому самоврядуванні
Інформаційна відкритість	
«Про інформацію» [49]	гарантує право громадян на доступ до публічної інформації.
Громадська участь у прийнятті рішень	
«Про місцеве самоврядування в Україні» [53]	встановлює механізми громадських слухань, обговорень та опитувань.
«Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [64]	визначає процедуру громадського регуляторного впливу.
Діяльність громадських організацій	
«Про об'єднання громадян» [53]	регулює діяльність громадських організацій.
«Про молодіжні та дитячі громадські організації» [51]	визначає особливості діяльності молодіжних та дитячих громадських організацій.
«Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» [57]	регулює діяльність профспілок.
«Про організації роботодавців» [55]	визначає особливості діяльності організацій роботодавців.
«Про органи самоорганізації населення» [54]	докладно роз'яснюється порядок створення органу самоорганізації населення, його повноваження та забезпечення їх реалізації, правила фінансування, організація діяльності, визначаються гарантії його діяльності та відповідальність за порушення норм цього Закону.
«Про професійних творчих працівників та творчі спілки» [56]	визначає особливості діяльності творчих спілок.
«Про благодійництво та благодійні організації» [45]	регулює діяльність благодійних організацій.
«Про волонтерську діяльність» [46]	визначає особливості волонтерської діяльності.
Свобода совісті та релігії	
«Про свободу совісті та релігійні організації» [59]	гарантує свободу совісті та релігії.
Соціальні послуги	
«Про соціальні послуги» [61]	визначає систему соціальних послуг та механізми їх надання.

Ця таблиця презентує ключові законодавчі акти України, що охоплюють широкий спектр аспектів суспільного життя, починаючи від загальних принципів і закінчуючи специфічними нюансами діяльності громадських організацій, інформаційної прозорості, громадської участі, свободи совісті та соціальних послуг. Вона демонструє чітко структурований підхід до законодавчого забезпечення прав громадян, підтримки громадської активності та регулювання різних суспільних інституцій, що загалом сприяє становленню демократичного суспільства та ефективному управлінню на всіх рівнях.

Стаття 38 КУ, що гарантує рівний доступ громадян до державної служби, відповідає статті 25 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 року. Цей пакт стверджує, що кожен громадянин має право на допуск до державної служби у своїй країні без будь-якої дискримінації або необґрунтованих обмежень на загальних умовах рівності. Варто зауважити, що це право не означає абсолютної рівності усіх осіб у доступі до певних посад. КУ лише закріплює рівність вихідних можливостей у цьому контексті.

Стаття 40 КУ гарантує право громадян надсилати письмові звернення або звертатися особисто до органів влади, які повинні розглянути їх та надати відповідь у визначений строк. ЗУ «Про звернення громадян» регулює це право, дозволяючи громадянам вносити пропозиції щодо поліпшення діяльності органів влади, висвітлювати недоліки у роботі та оскаржувати дії посадових осіб. Цей закон надає можливість громадянам брати участь у вправлінні справами держави та громади для захисту своїх прав і законних інтересів.

Консультації з громадськістю щодо забезпечення прозорості у діяльності ОВВ передбачені Постановою КМУ «Про участь громадськості у формуванні та реалізації державної політики» [47]. Взаємовідносини з громадськістю успішні лише за умови взаємної довіри.

У Стратегії розвитку інформаційного суспільства, схваленій розпорядженням КМУ від 15 травня 2013 року № 386, одним з головних пріоритетів державної політики визначено електронну комунікацію [63]. Головною метою електронних консультацій є інформування уряду та інших

державних органів про погляди громадян та організацій громадянського суспільства щодо конкретних питань або пропозицій щодо стратегічних напрямів діяльності, а також про їхні вподобання чи запропоновані рішення.

В Україні законодавство не містить чітких норм щодо проведення публічних консультацій з громадськістю. Проте, на міжнародному та регіональному рівнях існують методичні документи та рекомендації, які детально описують механізми залучення громадян до державних справ та забезпечення відкритості та інклюзивності процесу консультацій.

На місцевому рівні порядок та форми проведення консультацій визначаються самостійно місцевими радами та закріплюються у їхніх статутах та інших нормативно-правових актах [70]. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства ставить за мету законодавче унормування порядку проведення консультацій з громадськістю ОБВ та ОМС щодо проектів нормативно-правових актів на стадії їх розробки. Ця стратегія також передбачає визначення вичерпного переліку випадків, коли такі консультації не проводяться, та механізму запобігання порушенню вимог щодо обов'язковості проведення таких консультацій [52].

Узагальнюючи вищезазначене, слід відзначити, що відсутність чіткого правового регулювання участі громадян у державному управлінні становить серйозну проблему. Навіть серед посадових осіб може відсутність достатньої правової обізнаності. Часто посадовці керуються внутрішніми інструкціями або роз'ясненнями, які можуть суперечити законодавству або ігнорувати його. Ця ситуація, у тому числі, пов'язана з тим, що процедури участі громадськості в ДУ не чітко визначені в законодавстві, що призводить до численних суперечностей та потреби у додаткових роз'ясненнях.

1.3 Критичний аналіз наукових праць з питань впровадження інноваційних форм участі громадян в публічному управлінні

ІКТ є платформою для створення діалогу між владою і громадянами, який служить у формі механізмів створення мережі комунікацій для громадянського суспільства. Е-урядування позитивно впливає на імідж держави, адже забезпечує прозорість влади, прийняття рішень, фінансових операцій та в цілому надає контроль з боку громадськості.

Проте, важливо розуміти що е-урядування не є розробником реформ, воно тільки надає можливість для полегшення та прискорення змін в управлінні.

Щоб дослідити питання впровадження інновацій у форми громадської участі, варто розглянути які вони бувають (див. рис.1.5)

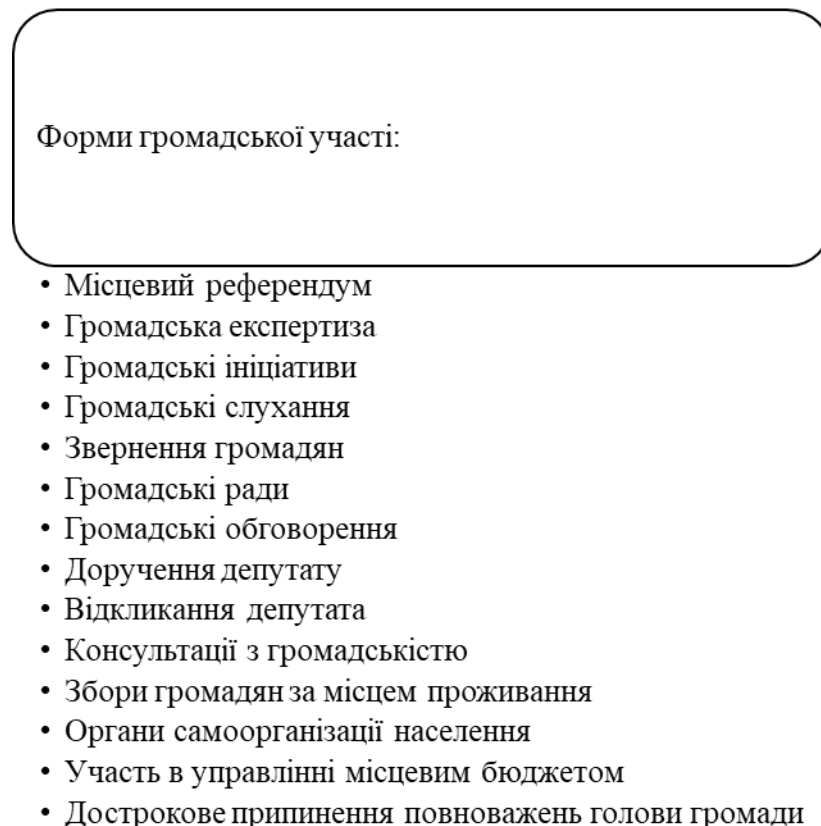

Рис. 1.5 – Форми участі громадян

Джерело: сформовано за [16]

В сучасному світі важливо використовувати онлайн-інструменти для забезпечення комунікації між владою і громадянами. Останні роки підтверджують, що суспільство потребує активної цифровізації усіх сфер діяльності влади, міст, організацій і кожного окремого громадянина. Використання дистанційного управління дозволяє ефективно заощаджувати час і ресурси, надає більше можливостей отримати відповідь або вирішити питання, пройти курси підвищення кваліфікації, а також забезпечує відкритий доступ до державної інформації.

Як було вказано вище, є можливість користуватися такими інструментами інноваційних форм участі, як опитування, консультації, звернення, петиції, бюджет участі, інформування. Завдяки ним, можна вирішити безліч проблем (рис.1.6)

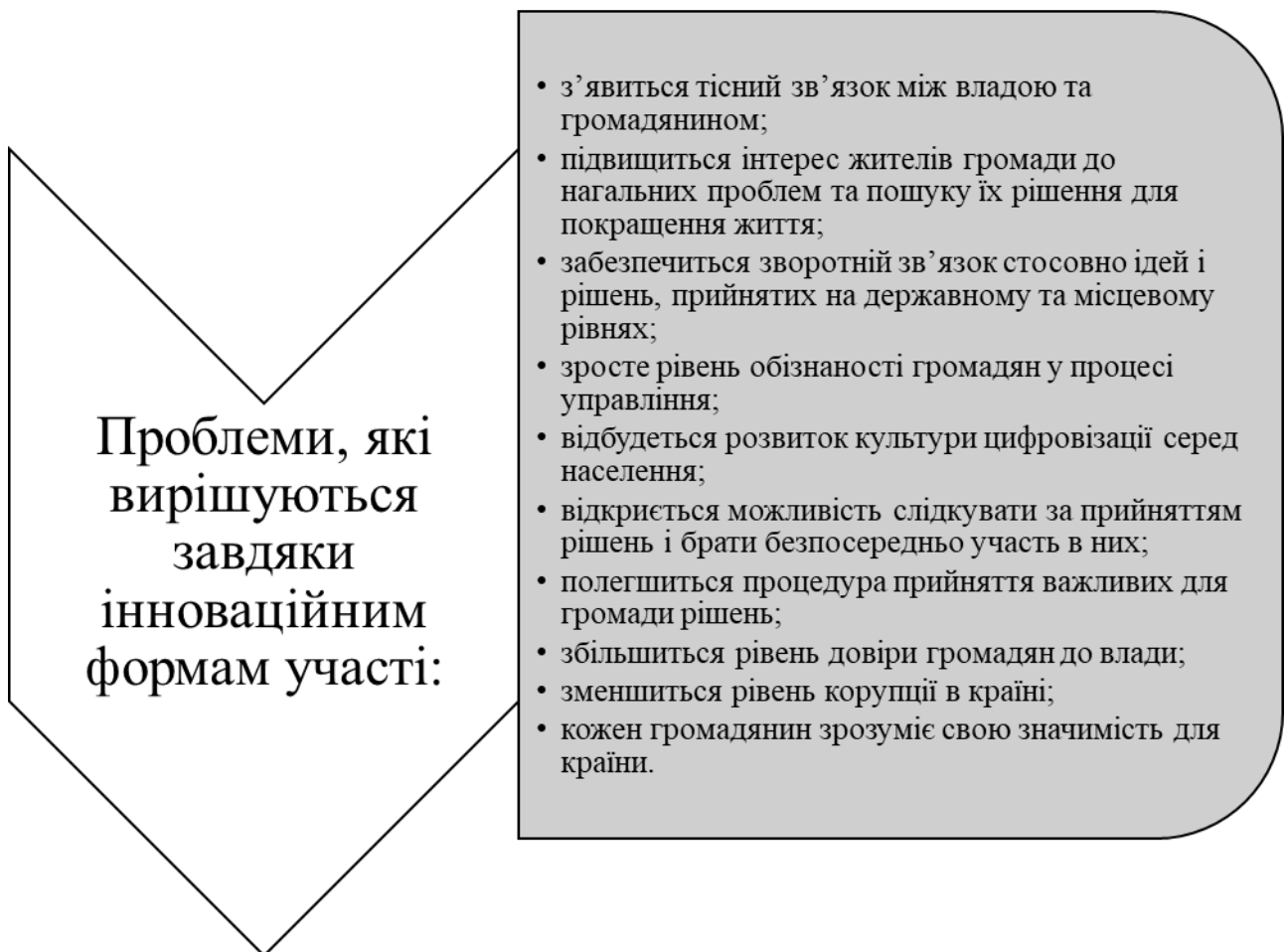

Рис.1.6 – Проблеми, що вирішуються завдяки інноваційним формам участі

Аналізуючи все вище викладене та проблеми, що вирішують інноваційні форми участі, можемо виділити ключові принципи інноваційної діяльності: цілісність, структурність та динамічність.

Принципи ДУ - це основоположні ідеї, наукові положення даного виду державної діяльності. Деякі автори відзначають, що принципи ДУ - це його позитивні закономірності, пізнані наукою і практикою і охарактеризовані у відповідних поняттях.

Виділяють три групи принципів державного управління (див. табл.1.4).

Таблиця 1.4 – Принципи державного управління

Принцип	Приклад	Опис
Соціально-політичні	демократизм, участь населення в управлінській діяльності держави; рівноправність осіб різних національностей; рівність усіх перед законом; законність; гласність і врахування громадської думки; об'єктивність	характеризується тим, що вона поширюється на всі сфери управлінської діяльності, а самі принципи закріплюються, як правило, в Конституції України та законах України
Організаційні принципи побудови апарату державного управління	галузевої, функціональний, територіальний	вони є базою для визначення й розподілу компетенції між органами державного управління, створюючи, таким чином, єдиний механізм державного управління, який повинен функціонувати ефективно, не допускаючи паралелізму і дублювання
організаційні засади функціонування (діяльності) апарату державного управління	нормативність діяльності, єдиноначальність, колегіальність, поділ управлінської роботи, відповідальність за прийняті рішення, оперативна самостійність	спрямована на визначення змісту діяльності конкретних органів державного управління, забезпечення дієвості управлінських процедур, ефективність управлінських рішень.

Таблиця містить опис принципів управління та їх прикладів: соціально-політичні принципи, наприклад, поширюються на всі сфери управлінської діяльності та закріплені, зокрема, в КУ та ЗУ; організаційні принципи побудови апарату ДУ визначають компетенцію органів управління та створюють єдиний механізм управління, що має функціонувати ефективно; а організаційні засади функціонування апарату ДУ спрямовані на визначення

діяльності конкретних органів управління та забезпечення ефективності управлінських процедур.

Поряд з поділом принципів на групи найбільш часто пропонується їх класифікація на види (див. рис. 1.7)

Класифікація принципів державного управління:

- загальносистемні: об'єктивності державного управління; демократизму державного управління; правової упорядкованості державного управління; законності державного управління; поділу влади в державному управлінні; публічності державного управління;
- структурно-цільові: узгодженості між собою цілей державного управління за основними параметрами; взаємодоповнюваності цілей, при якій одна мета сприяє іншій; підпорядкованості приватних, локальних цілей загальним цілям державного управління;
- структурно-функціональні: диференціації і фіксування функцій шляхом видання правових норм і закріплення управлінських функцій в компетенції органів державного управління; достатньої різноманітності, яка вимагає, щоб управлінські функції щодо того чи іншого об'єкта управління за кількістю і змістом відповідали різним управлінським запитам останнього; відповідності управлінського впливу реальним вимогам та запитам об'єктів управління;
- структурно-процесуальні: відповідності елементів (методів, форм, стадій) управлінської діяльності органів державного управління їхнім функціям; конкретизації управлінської діяльності і особистої відповідальності за її результати; стимулювання раціональної і ефективної управлінської діяльності.

Рис.1.7 – Класифікація принципів державного управління

Джерело: сформовано самостійно за [18]

Таким чином, інноваційний процес включає в себе створення та розвиток нового змісту і організації. Це включає ряд процедур і інструментів, за допомогою яких наукові відкриття або ідеї перетворюються на соціальні, включаючи освітні, нововведення. Нововведення в цьому контексті розглядається як результат інновації, а інноваційний процес, взагалі кажучи, полягає в розвитку трьох основних етапів: генерації ідеї (у певних випадках -

наукового відкриття), розробки ідеї в практичному аспекті та впровадження нововведення на практиці. Отже, інноваційний процес можна розглядати як процес перетворення наукової ідеї на практичне використання та реалізація змін у соціально-педагогічному середовищі. Діяльність, що забезпечує перетворення ідей у нововведення і формує систему управління цим процесом, є інноваційною діяльністю [28].

Електронне урядування є одним з інструментів розвитку інформаційного суспільства. Воно сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності ОБВ та ОМС. Цей підхід дозволяє громадянам, бізнесу та неприбутковим організаціям звертатися до владних органів у віддалений спосіб та в режимі реального часу, що значно спрощує та покращує комунікацію між ними [62].

Так як будь-яка система, включаючи електронне урядування, має свої переваги та недоліки, що пов'язані зі специфічними особливостями функціонування. Якщо переваги е-урядування є очевидними і зрозумілими, то недоліки цієї системи в літературі описано мало. До переваг даної системи належать оптимізація механізмів ПУ за рахунок поступового упровадження функціональних складових електронного урядування G2G, G2B та G2C, підвищення ефективності публічної адміністрації у внутрішній організації своєї діяльності, підвищення якості адміністративних послуг; економія матеріальних та часових ресурсів, ефективніше використання бюджетних коштів, скорочення витрат на утримання державного апарату; забезпечення умов для розвитку е-демократії, створення умов для прозорості та відкритості публічної адміністрації, прийняття прозорих рішень; зменшення корупції в органах влади [22].

Недоліки в системі походять з її слабких місць, які, у разі їх гіпотетичного використання у злочинних цілях або простого зловживання службовим становищем зацікавленими особами, можуть завдати шкоди інтересам держави або громадян. Серед таких недоліків можна виділити [42]: низьку захищеність від нового класу соціальних злочинів, що базуються на

використанні сучасних ІКТ (маніпулювання електронними грошима, комп'ютерне хуліганство і т.д.); можливість електронного контролю за життям, настройми, планами громадян та політичних організацій; здатність використовувати нові ІКТ з політичною метою; використання як інформаційної зброї для впливу на психіку та свідомість людей.

Е-урядування на місцевому рівні означає організацію ПУ, в якій місцеві органи влади активно взаємодіють між собою, з громадянами, бізнесом та некомерційними організаціями за допомогою ІКТ. При впровадженні е-урядування на місцевому рівні важливо враховувати переваги для кожної з цих груп.

Рис.1.8 – Переваги упровадження е-урядування на місцевому рівні

Джерело: [42]

Говорячи про МС, варто зупинитись і на сільській місцевості. Відзначимо, що основними напрямками діяльності держави в сільській місцевості щодо

залучення сільського населення до процесів самоврядування за місцем проживання на сучасному етапі можуть стати декілька кроків (див.табл. 1.5).

Таблиця 1.5 – Заходи, які варто впровадити в сільській місцевості та їх характеристика

Напрямок	Характеристика
Створення нормативно-законодавчої бази	створення повноцінної нормативно-законодавчої бази місцевого самоврядування та кооперації на селі і цілеспрямована організаційна робота щодо формування відповідних інституцій і структур
Активізація місцевих ініціатив	активізація місцевих ініціатив сільського населення, у тому числі й за рахунок залучення селян до підприємницької діяльності
Залучення фінансових ресурсів	формування дієвих та ефективних механізмів залучення державних та приватних фінансових ресурсів до прояву та стимулювання розвитку місцевих ініціатив, що має базуватися на засадах ефективного та прозорого використання цих коштів
Створення інвестиційного клімату	створення сприятливого інвестиційного клімату у сільських територіях з одночасним формування стимулів у потенційних інвесторів до розвитку соціально-побутової інфраструктури
Розвиток освітньої системи	формування створення багаторівневої та наскрізної системи навчання, підготовки і перепідготовки фахівців-аграрників, підприємців, громадських діячів універсального типу за схемою «школа – професійний 27 ліцей – профільний коледж – аграрний університет», що дозволить вдосконалити систему пошуку та відбору потенційних лідерів серед сільської молоді, які повинні стати генераторами зародження та реалізації інноваційних та прогресивних задумів у питанні збалансованого розвитку сільських територій
Розвиток інфраструктури	підтримання і розвиток інфраструктури сільської економіки та енерго-і газопостачання, транспортних та інформаційних мереж, соціальної сфери
Інформаційна політика	організація та проведення цілеспрямованої інформаційної політики у напрямі формування громадянського суспільства з високим рівнем свідомості та відповідальності

Джерело: сформовано самостійно за [35]

Заходи, що зазначені вище спрямовані на покращення якості життя та розвитку сільських територій, а також на зміцнення громадянського суспільства в Україні.

Ми вважаємо, що для вирішення проблем у сільських районах, забезпечення робочих місць і ефективного використання соціальної інфраструктури потрібно створювати сільські сервісні центри. Це допоможе задовольняти потреби місцевого населення якісно та повноцінно. Також

важливо підтримувати розвиток агенцій місцевого розвитку та їх мереж. Ці організації можуть вирішувати ключові проблеми сільських територій шляхом створення конструктивного діалогу між місцевими владами, громадою та підприємцями [34].

Зацікавленість у соціальних інноваціях у міському плануванні призвела до ряду «демократичних інновацій», що полягають у більш інтерактивних формах участі громадян у вирішенні проблем. Ці ініціативи починаються з локалізації проблем, після чого відбувається відкрите обговорення з різними групами, з метою створення спільних інститутів. Проте, деякі з цих нових форм участі можуть не враховувати демократичні аспекти, такі як прозорість і відкритість. Також, вони можуть призвести до ослаблення демократичних стандартів через зростання впливу окремих груп чи організацій. Отже, інноваційні форми участі громадян потребують уваги та обговорення для забезпечення їх демократичності та відповідності цілям планування.

Звернемо увагу на іншу особливість участі громадян у ПУ. Громадяни переважно обирають ті форми участі, які підтримуються владою, наприклад, вони активно беруть участь у виборах та референдумах, але не виявляють значної зацікавленості у громадських радах або поданні пропозицій щодо покращення діяльності ОБВ. Однак це не повинно бути виключно пов'язано з громадянською пасивністю, оскільки політична влада може створювати умови, що сприяють закритості та відсутності контролю.

Отже, при критичному аналізі наукових праць з питань впровадження інноваційних форм участі громадян в ПУ було розглянуто е-урядування, як можливість полегшити та прискорити зміни в ПУ. Досліджені форми участі громадян. Визначено, що суспільство потребує активної цифровізації в усіх сферах життя та діяльності. Було зазначено перелік проблем, які вирішуються завдяки інноваційним формам участі громадян в ПУ. Розглянуто і розуміння принципів ДУ та їх класифікацію. Досліджено переваги та недоліки е-урядування як системи. На основі аналізу літератури були винесені переваги упровадження е-урядування на місцевому рівні.

2 ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ФОРМ УЧАСТІ ГРОМАДЯН В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ УКРАЇНИ

2.1 Міжнародний досвід забезпечення участі громадян в публічному управлінні

Аналізуючи досвід передових країн, які досягли вражаючого економічного та соціально-економічного розвитку, можна побачити, що успіх їхнього прогресу зумовлений активною інноваційною діяльністю в системі управління, впровадженням високих технологій та інновацій у економіці. Таким чином, одним із ключових факторів успішного розвитку цих країн є впровадження інновацій у сфері ПУ.

У США і Європі тривають процеси передачі більшої влади для ухвалення рішень на місця місцевим управлінням через децентралізацію. Це впливає з усвідомлення того, що ефективна робота ОМВ вимагає належного рівня управлінської та фінансової незалежності, а також самостійності з умови дієвого контролю та відповідальності. Основним критерієм раціональної децентралізації є досягнення найвищого рівня обслуговування громадян, а принципом – субсидіарність, що визначає мінімальний оптимальний рівень втручання уряду у місцеві справи.

Аналіз досвіду окремих країн світу демонструє власні підходи до інновацій у сфері ДУ (табл. 2.1). Цифровізація ДУ – це революційна трансформація, що кардинально змінює функціонування сучасного суспільства. Вона ґрунтується на активному впровадженні ІКТ у всі сфери ДУ з метою оптимізації процесів, покращення якості надання послуг, підвищення прозорості та відповідальності ДОВ перед громадянами. Інноваційні методи та практики управління стають необхідними для того, щоб ОДВ ефективно реагували на виклики сучасності. Це потребує постійного оновлення та вдосконалення підходів до ДУ, інтеграції передових технологій та врахування інтересів усіх учасників процесу [6].

Таблиця 2.1 – Приклади цифрових інновацій державного сектору

Можливість	Сутність	Реалізація інновацій
Стратегії та дії, орієнтовані на розуміння	Використання даних, аналітики та оперативної інформації в реальному часі для формування інтегрованих рішень	Міністерство сільського та лісового господарств та рибальства Японії створило середньо- та довгостроковий план цифрового уряду. В якості першого кроку розроблено загальну платформу додатків для подання заявок онлайн
Інноваційні продукти та послуги	Розроблення інноваційної політики та послуг для досягнення результатів	Федеральному міністерству внутрішніх справ Німеччини надано підтримку для створення інноваційного підрозділу, який поширює орієнтовані на користувача методи у адміністрації, сприяючи прискоренню цифровізації.
Дизайн, орієнтований на досвід	Створення досвіду для споживачів і партнерів у досягненні цілей	У Саудівській Аравії платформа Міністерства фінансів Etimad50 усуває бар'єри обміну інформацією між різними органами, що включає: онлайнів бюджетні послуги; транзакції у процесі закупівель ітд.
Безпроблемна взаємодія та транзакції	Взаємодія зі споживачами за допомогою політики, послуг і каналів зв'язку	У США програма штату Innovate Ohio працює над створенням системи, у якій споживачі безперешкодно взаємодіяти з урядом щодо кожної з публічних послуг
Наділені повноваженнями органи та фахівці	Здатність побудувати орієнтовану на споживача установу та культуру	У Великій Британії проводиться інноваційне навчання державних службовців за напрямками: розвиток лідерства, управлінські навички, виконання проєктів, цифрова трансформація
Архітектура цифрової трансформації	Створення гнучких платформ для потреб споживача за допомогою безпечних рішень	Канадський уряд реалізує проєкт модернізації бізнес-систем для промислової безпеки, яка об'єднуватиме контрактну безпеку та контрольованість товарів на одну систему

Джерело: сформовано на основі [5].

Аналізуючи таблицю, можна побачити, що країни світу активно використовують інноваційні методи для покращення ДУ. Наприклад, Японія використовує цифрові технології для спрощення процесів подання заявок онлайн, Німеччина створює інноваційні підрозділи для прискорення цифровізації, а Саудівська Аравія розробляє платформи для полегшення обміну інформацією між органами. США та Велика Британія активно впроваджують програми для покращення взаємодії з громадянами та побудови

культури спрямованої на споживача установ. Канада також веде проекти з модернізації бізнес-систем для забезпечення безпеки. Ці приклади показують, що країни докладають зусиль для створення ефективного та зручного державного управління за допомогою інноваційних підходів.

ШІ стає все більш потужним інструментом, який має потенціал революціонізувати не лише ДУ, але й суспільство загалом. Він відкриває нові можливості для оптимізації процесів прийняття рішень, підвищення ефективності державних програм, аналізу даних, автоматизації рутинних завдань та покращення взаємодії між державою та громадянами [7].

Отже, використання ШІ в ДУ є потужним інструментом для оптимізації процесів, поліпшення якості послуг і підвищення ефективності прийняття рішень. За правильного підходу та врахування етичних аспектів ШІ може значно поліпшити якість життя громадян і сприяти прогресу суспільства.

Обов'язкові консультації з громадянами при прийнятті рішень місцевого значення закріплені законодавчо у більшості країн світу. Ця практика набула поширення протягом останніх 30 років, особливо в країнах Західної Європи, де вона еволюціонувала внаслідок історичних змін та трансформацій. Специфіка реалізації консультацій з громадянами відрізняється в кожній країні. Ці відмінності зумовлені особливостями законодавчих норм, які визначають процедуру проведення консультацій та коло питань, що підлягають їм [52].

Повідомлення Комісії ЄС «У напрямі зміцнення культури консультацій та діалогу. Загальні принципи і мінімальні стандарти консультацій Комісії із заінтересованими сторонами» (2002) встановило стандарти для консультаційних процедур, включаючи чіткий зміст консультацій, залучення конкретних груп інтересів, розповсюдження інформації, часові рамки для участі, підтвердження (репрезентативність) та зворотний зв'язок. Ці стандарти передбачають ряд завдань для ОДВ, включаючи забезпечення прозорості та доступу до інформації про консультації. Державам рекомендується надавати роз'яснення щодо того, як уряд буде працювати з пропозиціями

заінтересованих сторін та як буде надаватися зворотний зв'язок [40].

У 2009 році на Конференції міжнародних неурядових організацій Ради Європи було прийнято Кодекс участі громадськості. Цей документ є цінним інструментом для учасників демократичних процесів, адже він пропонує чіткі правила та рекомендації, ґрунтовані на практичному досвіді діалогу та співпраці між суспільством та органами влади [40]. В ЄС консультації з громадськістю проводяться з метою збору коментарів та пропозицій від зацікавлених сторін. Європейська Комісія, яка організовує такі консультації, прагне до прозорості та відкритості у цьому процесі, роблячи його доступним для всіх учасників та широкої громадськості. Відкритість та підзвітність є ключовими принципами для організацій, які прагнуть брати участь у формуванні політики ефективного врядування [23].

У більшості країн Західної Європи не існує спеціалізованих центральних державних органів, департаментів чи агентств, відповідальних за сприяння взаємодії між суспільством та урядом у процесі прийняття рішень. Це пов'язано з довгою та усталеною традицією організації громадянського суспільства та співпраці уряду із зацікавленими сторонами. Як наслідок, відсутня гостра потреба в централізованому координуванні відносин між урядом та суспільством [19].

Досвід застосування публічних консультацій на регіональному рівні у Європі показує, що цей інструмент комунікації може бути дуже корисним для забезпечення ефективного управління. Він дозволяє досягти таких цілей, як інформування громадськості про дії влади щодо регіонального розвитку, забезпечення доступу до експертних даних та практик регіонального розвитку, створення умов для впливу громадськості на регіональну політику, сприяння обміну ідеями та розвиток комунікацій між зацікавленими сторонами. Однак, забезпечення ефективного управління через інструменти комунікації на регіональному рівні є складним завданням через збільшення потоків інформації та потребу в підвищенні ефективності механізмів ДУ. Формування сприятливого інформаційного середовища та можливість масового діалогу

між владними та громадськими структурами через ефективні комунікації є ключовими для забезпечення ефективного управління в Україні на різних рівнях.

У законах Франції статут чиновників визначає їх політичні та соціальні права, обов'язки та принципи, які гарантують їхню незалежність, постійну зайнятість і ефективну управлінську систему. Політичні права охоплюють свободу совісті, вступ до політичних партій і обіймання в них керівних посад, можливість висувати свою кандидатуру на виборах і залишатися на посаді після них, а також свободу висловлювання політичних поглядів. Щодо соціальних прав, чиновники мають право на створення профспілок, участь в управлінні установою і право на страйки. Однак деякі категорії службовців, такі як поліцейські та працівники виховних установ, позбавлені права на страйк через важливість їхньої ролі у суспільстві. Службовці мають виконувати свої обов'язки з великою відповідальністю, зберігати професійну таємницю, бути незалежними від зовнішнього впливу і уникати сумісництва з іншими державними та приватними організаціями [25].

Існує безліч форм та методів залучення громадян до процесу МС. Це може включати збір інформації, консультації, прийняття рішень, обговорення прийнятих рішень та інші форми участі. Існує багато успішних прикладів впровадження таких методів. Наприклад, у місті Джіхлаві (Чехія) опитування громадської думки допомогли визначити роль ЗМІ у підвищенні зацікавленості та участі громадян у справах місцевого самоврядування. А в місті Кампала (Уганда) ефективне використання консультативних механізмів сприяло зміцненню зв'язків між агентством допомоги та ринковими торговцями. Однак важливо зазначити, що метод спільної участі, хоча й пропонує ряд переваг у вирішенні суспільних проблем та створенні «суспільного капіталу», не позбавлений певних ризиків та недоліків. Запровадження політики на основі спільної участі може бути складним завданням. У випадку високого рівня недовіри або якщо проблема занадто складна для вирішення, методи залучення громадян не є панацеєю і навіть

можуть бути занадто важкими для впровадження [69].

Розвиток інформаційних та інтернет-технологій сприяє створенню централізованих ресурсів для обговорення законопроектів, що може бути ілюстровано прикладом з США. На веб-сайті Білого дому розміщуються петиції з актуальних суспільних питань у формі невеликого інформера, які може підтримати будь-який інтернет-користувач. Адміністрація Білого дому відповідає на петиції, що набирають найбільшу кількість голосів, хоча це не є юридичною обов'язковістю. Однак правила сайту передбачають, що Білий дім відповідає на всі звернення, які перевищують певну кількість голосів. В Україні громадяни також мають можливість подати електронну петицію до Президента України, ВРУ та інших органів, проводяться громадські обговорення проектів нормативно-правових актів.

Отже, у процесі аналізу міжнародного досвіду участі громадян в ПУ зробити висновок про доцільність створення громадських рад при державних органах в Україні. Такі ради можуть підвищити ефективність управління, сприяти більшому залученню громадян у процесі прийняття рішень та покращити взаємодію між урядом і суспільством. Використання інноваційних підходів, включаючи цифрові технології та обов'язкові публічні консультації, може допомогти Україні досягти більш прозорого та підзвітного управління на всіх рівнях. Було розглянуто досвід провідних країн світу, як в економічному і соціальному розрізі, так і щодо впровадження інноваційних форм участі громадян в ПУ, наприклад, США, країни Європи, Франція та інші. Було визначено, що деякі з інноваційних форм участі громадян уже так, чи інакше, працюють в Україні, наприклад, можливість подати електронну петицію до Президента України, ВРУ та інших органів, а також громадські обговорення проектів нормативно-правових актів.

2.2 Аналіз практики застосування інноваційних форм участі громадян в публічному управлінні України

У сучасному світі громадська участь в ПУ стає все більш важливою. Це пов'язано з тим, що громадяни мають право знати про те, як приймаються рішення, які впливають на їхнє життя, і брати участь у цих процесах. Інноваційні форми участі громадян пропонують нові можливості для залучення громадян до процесів прийняття рішень та покращення якості ПУ.

Залучення громадян до процесу прийняття рішень є ключовим фактором для підвищення рівня довіри до влади та спрямування активності мас у конструктивне русло. Це може призвести до низки суттєвих переваг для суспільства:

1. Зміцнення відповідальності, підконтрольності та підзвітності влади: залучення громадян до процесу прийняття рішень робить владу більш підзвітною перед народом, що допомагає запобігти зловживанню владою, корупції та відриву влади від проблем та потреб суспільства.

2. Ефективніше вирішення проблем: громадяни, які беруть участь у процесі прийняття рішень, мають кращі знання про проблеми, з якими стикається їхнє співтовариство, та про те, як їх можна вирішити. Це може призвести до більш ефективних та дієвих рішень.

3. Раціональне використання бюджетних коштів: залучення громадян до процесу бюджетування може допомогти забезпечити те, щоб бюджетні кошти витрачалися на пріоритетні для громадян потреби.

4. Спільне розуміння проблем та шляхів їх вирішення: коли громадяни беруть участь у обговоренні проблем та шляхів їх вирішення, це може призвести до більш спільного та узгодженого розуміння того, що потрібно робити.

5. Вироблення спільного бачення майбутнього: залучення громадян до процесу планування може допомогти створити спільне бачення майбутнього, до якого прагне все суспільство.

Таким чином, залучення громадян до процесу прийняття рішень є важливим інструментом для покращення якості життя та побудови більш демократичного та справедливого суспільства.

Влада має свої переваги в результаті цього процесу: покращення свого іміджу через враження відкритості та залучення громадян; отримання додаткових ресурсів, як правило, безкоштовно; можливість покращення якості прийнятих рішень; збільшення інформованості громадян та їхнього розуміння суті проблем, з якими стикається влада; відчуття причетності, що призводить до більшої лояльності суспільства до влади; спрямування енергії та ентузіазму громадян у конструктивне русло, запобігання неконтрольованій та деструктивній активності; посилення єдності та синергетичний ефект від спільних зусиль влади та громади, спрямованих на спільні цілі [69].

Існує перелік причин незадовільного стану ДУ, які зображені на рис. 1.1

Рис. 2.1 – Причини незадовільного стану ДУ

Реформування системи ДУ - це відповідь на суспільний запит на ефективні та прозорі інститути ОБВ та ОМС, а отже й на належне демократичне врядування. Демократичне врядування ґрунтується на трьох ключових принципах [18]:

— участь народу: громадяни мають право брати участь у процесі прийняття рішень, що впливають на їхнє життя;

— відповідальність урядів: уряди повинні бути підзвітними перед народом за свої дії;

— відповідальність за результати: уряди мають нести відповідальність за те, що їхні політики та програми дають бажані результати.

Реалізація цих принципів має призвести до:

1. Переосмислення ролі держави: держава має відігравати більш сприяючу та менш директивну роль у житті суспільства.

2. Розподілу функцій: деякі функції, які зараз виконує держава, можуть бути передані громадянському суспільству.

3. Розширення участі народу: громадянам має бути надано більше можливостей для участі в управлінні країною.

Теоретичні обрахунки показують, що широка участь громадян у процесах ПУ можлива лише на невеликих територіальних або виробничих спільнотах. Це означає, що мова йде про МС або «місцеву демократію участі», де громадяни безпосередньо залучаються до обговорення, ухвалення та реалізації рішень.

Важливими перевагами такого типу демократії є високий рівень інтелектуальної та практичної обґрунтованості ухвалюваних рішень. Це через те, що до їх формулювання залучається широке коло громадян, які мають поглиблене розуміння місцевих умов, потреб і прагнень.

Згідно з результатами соціологічних досліджень 2021 року, більшість громадян України виявляють дефіцит довіри до практично всіх ОДВ, у той час як недержавні суб'єкти, такі як волонтерські організації, добровольчі

батальйони та церква, користуються більш високим рівнем довіри (див. табл. 2.2). У сучасному політичному контексті України публічні консультації спрямовані на постійне уточнення діяльності ОВВ з урахуванням побажань та потреб населення, що сприятиме збільшенню довіри громадян до уряду та державних інститутів.

Таблиця 2.2 – Рівень довіри громадян до ОДВ, %

Інститут	Зовсім не довіряю	Скоріше не довіряю	Скоріше довіряю	Повністю довіряю	Важко відповісти	Баланс довіри/недовіри
Голова вашого міста / селища / села	10,4	23,5	45,3	10,5	10,2	21,9
Місцева рада вашого міста / селища / села	11,4	24,3	43,1	8,3	12,9	15,7
Збройні Сили України	8,2	15,9	47,3	22,7	5,8	45,9
Державна прикордонна служба України	11,2	19,2	43,8	16,4	9,3	29,8
Національна гвардія України	12,3	21,6	42,0	14,3	9,9	22,4
Національна поліція України	18,6	31,4	34,6	6,6	8,8	-8,8
Служба безпеки України	19,1	26,7	33,3	7,7	13,2	-4,8
Державна служба з надзвичайних ситуацій	11,5	16,6	45,5	17,5	8,9	34,9
Прокуратура	32,8	37,9	14,6	2,7	11,9	-53,4
Суди (судова система в цілому)	41,5	37,3	10,3	2,1	8,8	-66,4
Національне антикорупційне бюро України	36,8	33,4	13,7	2,6	13,4	-53,9
Спеціалізована антикорупційна прокуратура	37,0	31,1	12,4	2,3	17,2	-53,4
Національне агентство з питань запобігання корупції	37,1	30,9	12,5	2,2	17,3	-53,3
ЗМІ України	17,5	29,4	38,4	6,3	8,4	-2,2
Західні ЗМІ	20,4	24,2	27,8	4,6	22,9	-12,2
Національний банк України	24,0	36,4	25,0	3,0	11,5	-32,4
Комерційні банки	31,1	39,2	16,5	2,0	11,2	-51,8
Профспілки	25,5	24,4	22,9	3,8	23,4	-23,2
Політичні партії	32,3	39,0	14,8	3,1	10,7	-53,4
Громадські організації	12,7	20,3	46,0	7,2	13,8	20,2
Церква	10,4	13,7	43,1	20,8	12,0	39,8
Добровольчі батальйони	15,5	17,3	38,3	16,3	12,7	21,8
Волонтерські організації	8,8	15,5	45,0	20,1	10,5	40,8

Джерело: сформовано за даними [66]

Згідно з даними Єдиного веб-порталу ОВВ України, найбільшу кількість заходів з консультацій з громадськістю було проведено з використанням е-консультацій (35%), зустрічей з громадськістю (26%) та проведенням «круглих столів» (17%) (див. рис. 2.2). Публічні консультації, включаючи електронні, сприяють підвищенню довіри громадян до владних інституцій, створенню ефективного діалогу між владою та громадськістю, підвищенню рівня прозорості, прогнозованості, обґрунтованості та якості рішень, ухвалюваних ОДВ та ОМС. Такі консультації також сприяють розширенню

доступу громадян до інформації про діяльність цих органів, ефективному використанню публічних фінансів та усуненню корупційних ризиків при прийнятті нормативно-правових актів [33].

Рис. 2.2 – Структура проведених публічних консультацій ОБВ України за 2021 рік

У висновку, варто вказати, що важливо проводити публічні консультації в різноманітних форматах, щоб охопити якомога ширшу аудиторію. Також варто забезпечити, щоб публічні консультації були прозорими, інклюзивними та підзвітними.

В Україні діє Міністерство, що опікується цифровими навичками, цифровізацією, участю громадян в державних справах та загалом наданні послуг, в основному електронних та інноваційних.

Міністерство цифрової трансформації України (далі – Мінцифри) — центральний ОБВ, відповідальний за формування та реалізацію державної

політики у сферах цифровізації, відкритих даних, національних електронних інформаційних ресурсів, інтероперабельності — взаємодії мережевих систем на основі уніфікованих інтерфейсів або протоколів, впровадження електронних послуг та розвитку цифрової грамотності громадян (див. дод. А). Створене у вересні 2019 року, Мінцифри є центральним органом у сфері електронних довірчих послуг. Також до його компетенції належить розвиток широкосмугового доступу до інтернету, телекомунікаційних мереж та ІТ-індустрії. Очолює Міністерство Михайло Федоров — Віце-прем'єр-міністр та Міністр цифрової трансформації України. Це Міністерство охоплює широку низку сфер. Основні напрямки діяльності Мінцифри у сфері впровадження інноваційних форм участі громадян в ПУ зазначені на рис.2.3.

Основні аспекти діяльності Мінцифри у сфері громадської участі та її інновацій:

- **Портал Дія**
 - Один з основних інструментів, через який громадяни можуть отримувати державні послуги в онлайн-режимі. Портал дозволяє подати заявки на різні послуги, отримати довідки, зареєструвати бізнес та багато іншого.
- **Електронне голосування та петиції**
 - Мінцифра активно працює над впровадженням систем електронного голосування та можливості подачі петицій онлайн, що сприяє підвищенню рівня участі громадян у державних процесах.
- **Освітні проекти**
 - Програми з цифрової грамотності та різноманітні курси, спрямовані на підвищення цифрових навичок населення. Це включає безкоштовні курси, тренінги та вебінари, які допомагають громадянам краще розуміти та використовувати цифрові інструменти.
- **Відкриті дані**
 - Розвиток порталу відкритих даних, де кожен може знайти інформацію про діяльність уряду, економічні показники, екологічні дані тощо. Це сприяє підвищенню прозорості та підзвітності урядових органів.
- **Інтерактивні сервіси**
 - Впровадження чат-ботів та інших інтерактивних сервісів для надання консультацій та допомоги громадянам у користуванні державними послугами.
- **Зворотний зв'язок**
 - Організація платформ для зворотного зв'язку з громадянами, де вони можуть висловлювати свої пропозиції, скарги та побажання щодо покращення роботи державних сервісів.

Рис.2.3 – Діяльність Мінцифри у сфері участі громадян та їх інновацій

Як вже було зазначено Мінцифри активно впроваджує інноваційні форми участі громадян у публічній сфері, використовуючи цифрові технології для підвищення прозорості та підзвітності уряду, а також для залучення громадян до процесу прийняття рішень.

Аналізуючи рисунок, можемо сказати, що влада України обізнала у важливості інноваційних форм участі громадян в ДУ та всіляко заохочує громадян до «діалогу» та спільної праці над розвитком країни. Щодо самих ініціатив, варто зазначити, що вони забезпечують створення більш прозорої та ефективної системи ДУ, залучаючи громадян до активної участі у прийнятті рішень та використанні цифрових послуг.

Не дивлячись на широкий перелік інноваційних рішень від Мінцифри, громадянська участь в ПУ все ж має ряд проблем, які варто вирішити.

Отже, було розглянуто практику застосування інноваційних форм участі громадян в ПУ України. Визначено, що інновації в громадській участі пропонують нові можливості для залучення громадян у процесі прийняття рішень. Визначено переваги для суспільства за умови інноваційних рішень в ПУ. Були визначені і причини незадовільного стану ДУ. Описано ключові принципи ДУ та наслідки їх реалізації. Перевагами е-демократії є високий рівень інтелектуальної та практичної обґрунтованості ухвалюваних рішень. Розглянуто результати опитування громадян щодо рівня довіри громадян до ОДВ, варто сказати що результати не дуже втішні, а з урахуванням того, що в 2022 році почалось повномасштабне вторгнення, і на нашу думку, результати були б ще більш не втішними. Варто вказати, що важливо проводити публічні консультації в різноманітних форматах, щоб охопити якомога ширшу аудиторію. Було описано роботу Мінцифри, її діяльність у сфері участі громадян та її цифровізації.

2.3 Проблеми та перспективи розвитку інноваційних форм участі громадян в публічному управлінні в Україні

Україна зараз переживає трансформацію від представницької демократії до моделі демократії участі. Це означає перехід від системи, де громадяни обирають представників для прийняття рішень від їхнього імені, до системи, де вони беруть більш активну участь у процесі ухвалення рішень. Для успішної участі від громадян потрібні відповідні правові механізми та процедури, а також необхідна інформованість населення про можливості участі. Крім того, члени громад повинні мати відповідні знання та навички для аналізу роботи владних органів та підготовки пропозицій для їх урахування.

Державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства має забезпечувати консолідацію суспільства як основу державотворення.

Цю політику повинні формувати і втілювати спільно ОБВ та громадянське суспільство. Громадяни повинні бути в центрі всіх найважливіших демократичних процесів у суспільстві. Деякі з цих викликів включають:

1. Забезпечення доступності та інклюзивності.
2. Подолання цифрової нерівності.
3. Розвиток культури участі.
4. Забезпечення прозорості та звітності.

Реформування системи ДУ в Україні, на наше переконання, має відбуватися шляхом реалізації декількох заходів (див. рис. 2.4)

Реформування системи державного управління в Україні має відбуватися шляхом реалізації таких заходів :

- раціонального інституційного розмежування політичних та адміністративних функцій у системі виконавчої влади; удосконалення процедур діяльності органів публічної адміністрації;
- відмежування політичних посад від сфери публічної цивільної служби та встановлення правових механізмів захисту службовців від незаконних політичних впливів;
- децентралізація публічних функцій та ресурсів;
- справедливого правового регулювання адміністративних процедур; спрямування діяльності публічних інституцій, насамперед, на надання публічних послуг, удосконалення механізмів правового захисту громадян у відносинах з органами публічної адміністрації;
- залучення громадськості до участі в управлінні публічними справами та контролю за функціонуванням публічної адміністрації.

Рис. 2.4 – Заходи щодо реформування системи ДУ в Україні

Відкритість та підзвітність влади, постійний діалог з громадянами, їх залучення до процесу прийняття рішень та контролю за їх виконанням - ось ключові умови успішного реформування. Без дієвої та ефективної держави неможливо ні здобути перемогу у війні, ні подолати корупцію, ні залучити інвестиції, ні зробити економіку конкурентоздатною на світовому ринку [18].

Враховуючи проблеми розвитку е-урядування та цифрового розвитку в Україні, необхідно покращувати комунікаційну складову системи ПУ. Це можна зробити шляхом вдосконалення механізмів електронного урядування, зокрема в галузі телекомунікаційних мереж, інфраструктури електронної комерції та онлайн-взаємодії суб'єктів бізнесу, розвитку цифрових навичок та електронного документообігу. Важливо модернізувати інфраструктурне забезпечення, створювати цифрові освітні ресурси, встановлювати єдині критерії оцінки якості електронних документів та забезпечувати захист інформації [11]. Також слід розвивати е-медицину, впроваджуючи єдиний медичний інформаційний простір, національну дорожню карту та реалізуючи

е-проекти. Забезпечення вільного доступу до інформаційних ресурсів, особливо у малих містах і селах, підвищення рівня комп'ютерної грамотності та проведення просвітницьких кампаній є важливими кроками у забезпеченні розвитку кожної особи та підвищенні якості життя [8; 9].

У рамках швейцарсько-української програми EGAP була розроблена «Єдина платформа місцевого електронного управління та демократії», яка включає в себе такі сервіси, як «Місцеві електронні петиції», «Громадський бюджет», «Відкрите місто», а також «Електронні консультації з громадськістю». Останній інструмент дозволяє ОМС отримувати пропозиції від мешканців щодо розвитку міста та громади, організовувати обговорення проектів документів перед їх розглядом та схваленням, а також проводити місцеві опитування різними способами для вивчення думки активної частини населення.

Однією з особливостей використання електронних консультацій на місцевому рівні в Україні є те, що відповідні сервіси розпорочені на різних електронних платформах. Часто це веб-сайти установ, які запрошують громаду обговорювати проблеми або проекти документів. У міжнародній практиці є багато рекомендацій щодо ефективних методів проведення консультацій, включаючи процес ініціювання, планування, анонсування, проведення електронних консультацій та підведення підсумків. Тому головним завданням уряду в цьому напрямку є розвиток культури демократії участі, що базується на відповідному використанні ефективних інструментів управління, узгодженні та впровадженні європейського досвіду у плануванні, проведенні та моніторингу результатів публічних консультацій.

Щодо роботи Мінцифри, у 2020 році Міністерство видало наказ «Про утворення ініціативної групи для формування складу громадської ради» (див.дод. Б). Мета цього наказу — забезпечити участь громадян в управлінні державними справами відповідно до постанов КМУ. Наказ передбачає створення ініціативної групи з восьми осіб, затвердження їх персонального складу та доручення групі підготувати пропозиції щодо формування

громадської ради. Також визначені завдання щодо перевірки документів інститутів громадянського суспільства, складання списку кандидатів для участі в установчих зборах або рейтинговому електронному голосуванні. Управлінню організаційного забезпечення роботи апарату Міністерства доручено оприлюднити склад ініціативної групи та забезпечити організаційно-технічну підтримку її діяльності.

Утворення ініціативної групи для формування складу громадської ради при Мінцифрі є доцільним з кількох причин:

1. Забезпечення участі громадян: Це відповідає вимогам законодавства щодо участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики, що сприяє підвищенню прозорості та підзвітності уряду.

2. Організований підхід: Визначення конкретних завдань та відповідальних осіб сприяє структурованій та ефективній роботі над формуванням громадської ради.

3. Прозорість процесу: Оприлюднення складу ініціативної групи та інших ключових кроків на офіційному веб-сайті підвищує довіру громадськості до процесу та сприяє прозорості.

4. Врахування попереднього досвіду: Скасування попереднього наказу свідчить про врахування минулих помилок та прагнення до вдосконалення процесу.

5. Організаційна підтримка: Забезпечення організаційно-технічної підтримки ініціативної групи дозволяє ефективно виконувати поставлені завдання.

Таким чином, утворення цієї ради є доцільним кроком для залучення громадян до управління державними справами, що сприяє більш ефективній та прозорій роботі Мінцифри.

Впровадження інноваційних форм участі громадян у публічному управлінні в Україні стикається з низкою проблем та викликів (див. рис. 2.5).

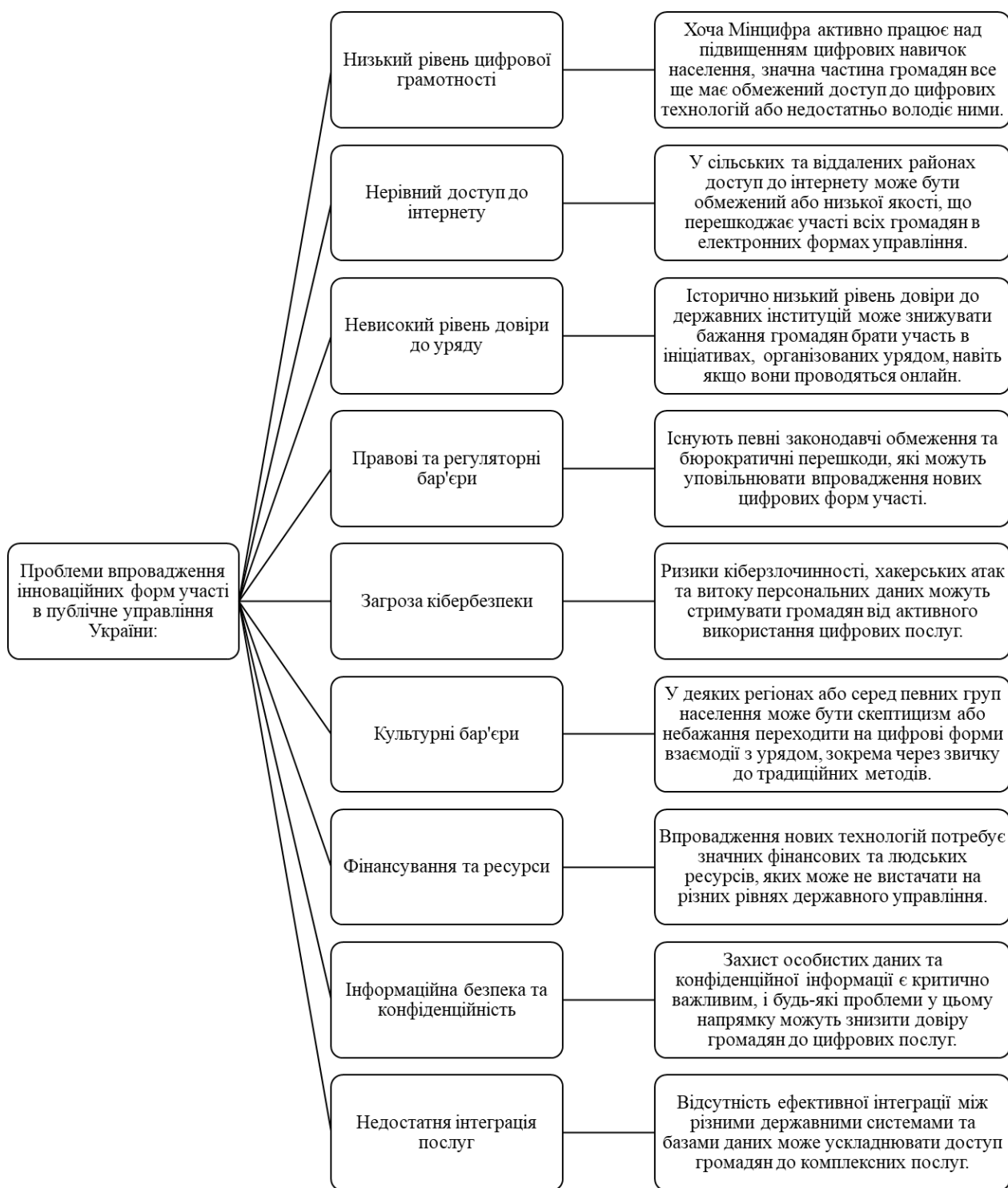

Рис. 2.5 – Проблеми впровадження інноваційних форм участі в Україні

Щодо перспективного інноваційного урядування громадської участі в Україні на державному та регіональному рівнях потребується врахувати різні аспекти (див. рис. 2.6).

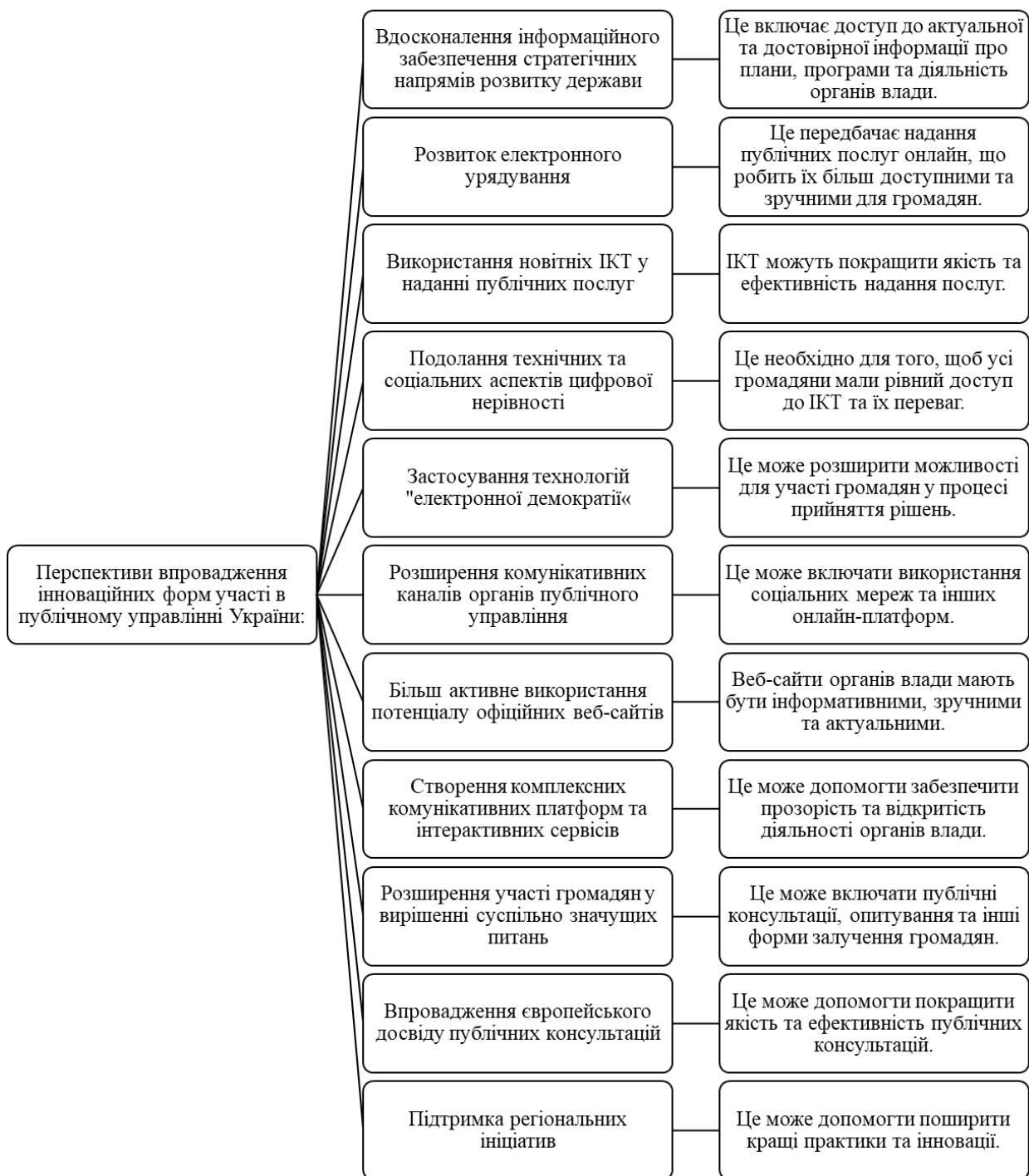

Рис. 2.6 – Перспективи впровадження інноваційних форм участі громадян в ПУ України

Підсумовуючи все вище сказане, можемо зробити висновок про те, що загалом впровадження інноваційних форм участі громадян в ПУ України проходить в достатньому темпі. Проте, варто враховувати і сучасні умови в

яких знаходить Україна, а саме стан війни, тому більшість інформації, послуг, контролю з однієї сторони зменшився, але деякі з послуг були оновлені. Загалом, впровадження інноваційних форм участі громадян в ПУ в Україні має значний потенціал для покращення ефективності та прозорості ДУ. Однак, для досягнення успіху необхідно подолати існуючі проблеми через комплексні підходи, спрямовані на освіту, розвиток інфраструктури, підвищення довіри та забезпечення правової та кібербезпекової підтримки.

ВИСНОВОК

В сучасному світі, де технології стрімко розвиваються, а глобалізація стирає кордони, інновації стають рятівним колом для систем державного управління. Вони дозволяють їм адаптуватися до нових викликів та відповідати на запити суспільства. Інновації в цій сфері можуть мати різні форми: від впровадження цифрових технологій та штучного інтелекту до нових підходів взаємодії з громадянами. Їхня спільна мета - зробити державне управління більш якісним та ефективним.

В першому розділі дипломної роботи було проведено дослідження сутності понять «інновації» та «участь громадян». З урахування дослідження великої кількості наукової літератури було надано власне визначення поняття «інноваційні форми участі громадян» - це нові та нетрадиційні способи, якими громадяни можуть впливати на процес прийняття рішень та вносити свій вклад у розвиток суспільства. Описано е-урядування з усіма його видами. Визначено підходи до інновацій в системі ДУ, наприклад, інновації процесів, системні та соціальні інновації, інновації в управлінні та інші. Було зазначено і напрямки інновацій в системі ПУ: зміна стилю управління, заміна критеріїв ефективності, зміна механізмів контролю і тд. Досліджено інструменти забезпечення відповідних форм комунікативної взаємодії, де види комунікацій поділяються на міжособистісну, групову, змішану. Сформовано види публічної комунікації з урахуванням думки групи науковців.

Аналізуючи нормативно-правову базу забезпечення громадської участі в ПУ України було виділено декілька допоміжних актів: Роз'яснення Міністерства юстиції, фінансів України та ЗУ «Про громадські об'єднання». Сформовано за різними напрямками широкий перелік ЗУ та проведено їх короткий опис. Було описано декілька статей КУ, а саме 38 та 40; Постанови КМУ; Стратегію розвитку інформаційного суспільства.

В ході дослідження наукових робіт, присвячених впровадженню інноваційних форм участі громадян у ПУ, е-урядування було визначено як

інструмент, що може полегшити та прискорити зміни в цій сфері. Було проаналізовано різні форми участі громадян та надано висновки, що суспільство потребує активної цифровізації у всіх сферах життя та діяльності. Було виявлено ряд проблем, які можна вирішити за допомогою інноваційних форм участі громадян у ПУ. Також було розглянуто принципи ДУ та їх класифікація. Було досліджено переваги та недоліки е-урядування як системи. На основі аналізу літератури було зроблено висновок, що впровадження е-урядування на місцевому рівні має ряд переваг.

В ході аналітичного розділу дипломної (бакалаврської) роботи було проаналізовано досвід провідних країн світу, таких як США, країни Європи, Франція, Велика Британія, Саудівська Аравія, Японія та інші. Наприклад, у Японії використовують цифрові технології для спрощення процесів подання заявок онлайн, Німеччина створює новаторські підрозділи для прискорення цифровізації, а Саудівська Аравія працює над розробкою платформ для полегшення обміну інформацією між органами. У США та Великій Британії активно реалізують програми для покращення взаємодії з громадянами та формування культури, спрямованої на задоволення потреб споживачів. Канада також здійснює проекти з модернізації бізнес-систем для забезпечення безпеки. Ці приклади свідчать про наполегливі зусилля країн у створенні ефективного та зручного державного управління за допомогою інноваційних підходів.

В ході роботи було визначено низку переваг, що надає впровадження інноваційних форм участі громадян в ПУ, наприклад, змінення відповідальності та підзвітності влади; ефективне вирішення проблем; спільне вирішення нагальних проблем; раціональніше використання бюджету усіх рівнів; спільне бачення майбутнього. Було описано причини незадовільного стану ДУ в тому числі неефективна взаємодія ОДВ на всіх рівнях діяльності; недосконала система служб і тд. Згідно з даними Єдиного веб-порталу ОВВ України, найбільша кількість заходів з консультацій з громадськістю була здійснена через електронні консультації (35%), зустрічі з громадськістю (26%)

та проведення «круглих столів» (17%). Публічні консультації, включаючи електронні, сприяють підвищенню довіри громадян до владних інституцій, створенню ефективного діалогу між владою та громадськістю, підвищенню рівня прозорості, прогнозованості, обґрунтованості та якості прийнятих рішень, ухвалюваних ОДВ та ОМС. Наведено було і структуру проведених публічних консультацій ООВ України за 2021 рік. Описано роботу Міністерства, що охоплює своєю діяльністю і сферу інноваційних форм участі громадян в ПУ України – Мінцифра.

В кінцевому висновку, можемо зазначити, що впровадження інноваційних форм участі громадян в ПУ України рухається в достатньому темпі. Проте варто враховувати сучасні умови країни, зокрема стан війни, який призвів до зменшення доступу до інформації, послуг і контролю з одного боку, але деякі з послуг були оновлені. Загалом, впровадження інноваційних форм участі громадян в ПУ України має значний потенціал для підвищення ефективності та прозорості ДУ. Однак для досягнення успіху необхідно подолати існуючі проблеми за допомогою комплексних підходів, спрямованих на освіту, розвиток інфраструктури, підвищення довіри та забезпечення правової та кібербезпекової підтримки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Cinar E. (2021). Public Sector Innovation. *Innovation Management and New Product Development*, edited by Trott, P, London: Pearson, 7th ed. P. 80–96.
2. Cinar E., Simms C., Trott P., Demircioglu M. A. (2022). Public sector innovation in context: A comparative study of innovation types. *Public Management Review*. P. 1–29. DOI: 10.1080/14719037.2022.2080860.
3. De Vries H., Bekkers V., Tummers L. (2016). Innovation in the Public Sector: A Systematic Review and Future Research Agenda. *Public Administration*. № 94 (1). P. 146–166.
4. International Labour Office. (2020). *Global Employment Trends for Youth 2020: Technology and the future of jobs*. Retrieved from <https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/--->
5. KPMG International (2021). *Modernizing government: Global trends*. Retrieved from <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/ua/pdf/2021/07/modernizing-government-global-trends.pdf>
6. Kruhlov V., Tereshchenko D. INNOVATIONS IN THE SYSTEM OF PUBLIC ADMINISTRATION. *Bulletin of the National Technical University "KhPI". Series: Actual problems of Ukrainian society development*. 2024. No. 2. P. 74–79. URL: <https://doi.org/10.20998/2227-6890.2023.2.13> (date of access: 21.05.2024).
7. Lamovšek N. (2023). Analysis of Research on Artificial Intelligence in Public Administration. *Central European Public Administration Review*. № 21(2). P. 77–96.
8. Liudmyla Antonova, Dmytro Havrychenko, Roman Primush, Vitalii Kropyvnytskyi, Violeta Tohobytska. Modern Aspects of SMART-Management of the Region in the Context of the Development of Public Administration. *IJCSNS. International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol. 22. №5, pp. 469–474.

9. Антонова Л. В., Антонов А.В. Електронне урядування як сервісно-орієнтований інструмент державного управління соціальною сферою. Публічне управління та регіональний розвиток. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2020. Вип. 7 С. 37–56. URL: <https://doi.org/10.34132/pard2020.07.02>
10. Антонова Л., Антонов А., Івашова Л. Інформаційно-комунікаційні інструменти забезпечення ефективного врядування в Україні на державному та регіональному рівнях. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2023. Т. 1, № 36. С. 10–17. URL: <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2023/1/2.pdf>.
11. Антонова Л., Мохова Ю. Удосконалення механізмів електронного урядування в Україні в умовах цифрових перетворень. Публічне управління та регіональний розвиток. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили. 2022. №15. С. 10–29. URL: <https://doi.org/10.34132/pard2022.15.01>
12. Берназюк О.О. (2019). Електронне урядування як особлива форма публічного управління: поняття та проблеми запровадження. *Наук. вісник Ужгород. нац. ун-ту. Серія Право*. Вип. 55. Том 2. С. 32–35
13. Бучковська О.Ю., Веремчук О.В. (2020). Електронне урядування як основа взаємодії держави та суспільства в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. № 3. Retrieved from <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1600>.
14. Взаємодія держави та інститутів громадянського суспільства : Роз'яснення Мін'юсту України від 03 лютого 2011 р. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0018323-11>.
15. Гирик М. Механізми участі громадськості в державному управлінні: правові аспекти. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України*. 2010. Вип. 2. С. 191–202. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadu_2010_2_20.
16. Громадська участь у місцевій політиці: проблеми нормативно-правового забезпечення *Громадський простір: веб-сайт*. URL:

<https://www.prostir.ua/?news=hromadskauchast-u-mistsevij-politytsi-problemy-normatyvno-pravovoho-zabezpechennya>.

17. Громадська участь: визначення поняття. Кафедра конституційного права юридичного інституту. URL: <https://kfcp.law.sumdu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/12/Лекція-1-1.pdf>

18. Державне управління в умовах розвитку інформаційного суспільства : навч. посіб. / Н.В. Грицяк, Л.В. Литвинова. – За заг. ред. д.держ.упр., професора Н.В. Грицяк. – К. : Вид-во К.І.С., 2015. – 108 с.

19. До прозорості через публічні консультації та комунікацію. Урядовий кур'єр. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/do-prozorosti-cherez-publichni-konsultaciyi-ta-kom/> (дата звернення 25.03.2023).

20. Довідка ВАСУ щодо вивчення та узагальнення практики застосування адміністративними судами положень Закону України від 22 березня 2012 р. № 4572-VI «Про громадські об'єднання». URL: http://www.vasu.gov.ua/sudovapraktika/uzagalnennya/uzagalnenna_gromadski_objednanna/.

21. Дрешпак В. М. Комунікації в публічному управлінні: навч. посіб. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2015. 168 с

22. Дубов Д. В. Інформаційна безпека в умовах впровадження електронного урядування / Д. В. Дубов // Вісник Книжкової палати. – 2006. – № 7. – С. 34–38.

23. Європейський досвід проведення консультацій та ведення соціального діалогу. Національна тристороння соціально-економічна рада. URL: <http://www.ntser.gov.ua/inform-bulet/en/35> (дата звернення 25.03.2023).

24. Загальна теорія права : підручник / За заг. ред. М.І. Козюбри. Київ : Ваіте, 2015. 392 с.

25. Зарубіжний досвід публічного адміністрування : метод. рек. / авт. кол. : Н. М. Мельтюхова, В. В. Корженко, Ю. В. Дідок та ін. ; за заг. ред. Н. М. Мельтюхової. – К. : НАДУ, 2010. – 28 с.

26. Зуєв М. І. Сутність та значення публічних механізмів розвитку

інноваційної екосистеми України. *Efficiency of public administration*. 2023. № 72. С. 23–28. URL: <https://doi.org/10.36930/507204> (дата звернення: 21.05.2024).

27. Іаєнко, І. А. (2012). Європейські підходи до функціонування механізмів публічного управління. *Інвестиції: практика та досвід*, 5, 117. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/5_2012/32.pdf

28. Інноваційний менеджмент: Навч. посібник. / ред. В.О.Василенко. – К.: ЦУЛ, Фенікс, 2003. – 440с. Державне управління і менеджмент: Нач. посіб. / Заг. ред. Г.С.Одінцова. - Х.: ХРІДУ УАДУ, 2002. - 492 с.

29. Ковтун М.С., Хрякова Н.О. (2018). Відкриті дані в Україні: сутність та стан розвитку. *Форум права*. №. 2. С. 66–73.

30. Копняк К.В., Покинйчереда В.В. (2020). Електронний документообіг в публічному управлінні: проблеми впровадження, переваги та перспективи. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. № 10. DOI: 10.32702/2307-2156-2020.10.35

31. Краснокутська Н. В. Інноваційний менеджмент: навч. посібник [Текст] / Н. В. Краснокутська - К.: КНЕУ, 2003. - 504 с.

32. Кудріна О., Масляк М. ІННОВАЦІЇ ТА ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ЕЛЕМЕНТИ ТЕОРІЇ, ЛОГІКИ ТА ПОНЯТІЙНОГО АПАРАТУ. *Актуальні питання у сфері державного управління*. 2020. № 19. С. 139–143. URL: <https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2020/19-2020/29.pdf>.

33. Лобойко С., Гречко О., Медведенко О., Томкова Й., Ємельянова А., Літвінова К. Е-консультації, як елемент публічних консультацій: практичне дослідження. URL: <http://surl.li/dicwh> (дата звернення 25.03.2023).

34. Мазуркевич Т.О. Роль людського капіталу у виробничому процесі / Т.О. Мазуркевич [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intkonf.org/mazurkevich-to-rol-lyudskogo-kapitalu-virobnichomu-protsesi>

35. Мамонова В. В. Місцеве самоврядування в системі управління розвитком території / В. В. Мамонова // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. : у 2 ч. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2003. –

№ 2 (16). – Ч. I. – С. 138–145

36. Машенко О.В., Козаченко Ю.П. (2023). Запровадження процесу цифровізації у діяльність органів державної податкової служби. Право та державне управління. №3. С. 101-111

37. Мех Ю. В. До питання про класифікацію контролю в державному управлінні / Ю. В. Мех // Проблеми законності. – 2011. – № 77. – С. 60–64

38. Міл Дж.Ст. Про свободу: Есе / Пер. з англ. – К.:Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. – 463 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/mill/mill.htm>

39. Онищук І.І. Принципи, методи та етапи здійснення моніторингової експертизи нормативно-правових актів / І.І. Онищук. Наше право. № 8, 2014. С. 25–31.

40. Пеліванова Н. І. Правове регулювання публічних консультацій: міжнародні стандарти та завдання для України. STRATEGIC PRIORITIES. 2019. № 1(49). С. 73–79

41. Повідомлення ДФС стосовно можливості здійснення громадськими об'єднаннями підприємницької діяльності і включення таких об'єднань до Реєстру неприбуткових установ та організацій URL: <https://drive.google.com/file/d/1TZAytBCMq-22vEd6JeyCOytRSX9wkQxZ/view>.

42. Погребняк І. Є. Електронний уряд (e-government) і електронне урядування (e-governance): поняття та принципи функціонування. – Режим доступу : <http://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2014/10/Pogrebnyak7.pdf> .

43. ПОЛІЩУК Н. Теоретичні підходи до визначення сутності інновацій. Проблеми мікро- та макроекономіки України. 2009. Т. 1, № 22. С. 20–23. URL:

https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/260/2/GEB_2009_No1-N_Polishchuk-Theoretical_approaches__20.pdf.

44. Попок А.А., Попок С.А. Інноваційна діяльність в органі публічної влади: системний підхід. Вісник НАДУ. 2015. № 2. С. 12-18.

45. Про благодійництво та благодійні організації : Закон України від 16.09.1997 р. № 531/97-ВР : станом на 3 лют. 2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/531/97-вр#Text>

46. Про волонтерську діяльність : Закон України від 19.04.2011 р. № 3236-VI : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>

47. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. №996. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text> (дата звернення 25.03.2023).

48. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 36. Ст. 266. С. 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>

49. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII : станом на 27 лип. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

50. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР : станом на 18 трав. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>

51. Про молодіжні та дитячі громадські організації : Закон України від 01.12.1998 р. № 281-XIV : станом на 22 трав. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-14#Text>

52. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки : Указ Президента України від 7 вересня 2021 року № 487/2021. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text> (дата звернення 25.03.2023).

53. Про об'єднання громадян : Закон України від 16.06.1992 р. № 2460-XII : станом на 1 січ. 2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2460-12#Text>

54. Про органи самоорганізації населення : Закон України від

11.07.2001 р. № 2625-III : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2625-14#Text>

55. Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності : Закон України від 22.06.2012 р. № 5026-VI : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5026-17#Text>

56. Про професійних творчих працівників та творчі спілки : Закон України від 07.10.1997 р. № 554/97-ВР : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554/97-вр#Text>

57. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України від 15.09.1999 р. № 1045-XIV : станом на 24 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14#Text>

58. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України» : Указ Президента України від 25 лютого 2017 року № 47/2017. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017#Text> (дата звернення 25.03.2023).

59. Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України від 23.04.1991 р. № 987-XII : станом на 15 берез. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text>

60. Про соціальний діалог в Україні : Закон України від 23.12.2010 р. № 2862-VI : станом на 27 трав. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text>

61. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII : станом на 31 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

62. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2010 р. № 2250-р. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2250-2010-%D1%80>.

63. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства:

розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 року № 386-р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80#Text> (дата звернення 25.03.2023).

64. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України від 11.09.2003 р. № 1160-IV : станом на 24 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text>

65. Спасібов Д.В. (2017). Інноваційні електронні сервіси надання адміністративних послуг. Право та державне управління. № 1 (26). С. 197–202.

66. Стратегічні комунікації для безпекових і державних інституцій : практичний посібник / Л. Компанцева, О. Заруба, С. Череватий, О. Акульшин; за заг. ред. О. Давліканової, Л. Компанцевої. Київ : ТОВ «ВІСТКА», 2022. 278 с.

67. Тверезовська Н.Т., Шарата Н.Г. Роль інновацій у розбудові вищих навчальних закладів [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pedalm/texts/2012_14/018.pdf

68. Тимченко М.С. (2022). Розвиток сервісу «Дія» в умовах війни. Нові можливості публічного управління. Публічне управління та регіональний розвиток. № 17. С. 834–866.

69. Філіппова В.Д. Інноваційні форми «демократії участі» громадян у публічному управлінні. Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування: електрон. наук. фах. вид. Херсон, 2017. №1. URL: http://el-zbirn-du.at.ua/2017_1/22.pdf

70. Хачатурян Х.В. Інновації в державному управлінні: Монографія. К.: Вид-во НАДУ, 2005. 252 с

71. Юрах В. Нормативно-правове забезпечення участі громадськості в підвищенні ефективності функціонування органів виконавчої влади: акти допоміжного характеру й перспективне законодавство. Проблеми становлення правової демократичної держави. 2019. Т. 1, № 4. С. 80–84. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2019/4/part_1/19.pdf.